

YÖN

HAFTALIK GAZETE

«KOMÜNİST PARTİSİ»
MESELESİNİN İÇYÜZÜ

KÜRT
MESELESİNDE
SON
GELİŞMELER

OKUYUCUDAN YÖN

BASINDAN

Tercüman

KİSMİ AF, BEKLENEN FAYDAYI SAĞLAYAMAZ

Hüseyin Uzmez

«Malatya suikasti» olarak siyasi tarihlimize de geçmiş bulunan hâdisenin faili olup yazar Ahmet Emin Yalman'ı vurduğu için 20 yıl hapse mahkûm, 10 yıl 3 gün hapis yatan ve bu süre içinde kendini yetiştirdi, yepeniyi, faydalı bir insan hüviyetinde cemiyete dönen Hüseyin Uzmez'in ibret dolu bir yaşamı sizlere sunuyoruz:

«İlmi yazdır» diye af hakkında bir sürü lâti edip kafaları karıştırmak istemiyorum. 20 yıl ağır hapse mahkûm edilmiş, hapishaneleri bütün insanları ve «imkânlarıyla» tanımış ve tam 10 sene 3 gün mahpusluş hayatı yaşamış bir insanım. Bu konuda benim söyleyeceklerimin de elbette ki bir değeri olacaktır.

Af tasarısı alehinde birçok fikirler ileriye sürülmüş. Bunları teker teker cevaplanıralım.

Deniyor ki:

— Sık sık af yapmak cezanın korkutucu tesirini azaltır. Ve suç işleyenleri çoğaltır...

Cevap verelim:

Bir kere Türkiye'de sık sık af yapılmamıştır. Bir Cümhuriyet ilanının akabinde, diğeride de Cumhuriyetin 10. Yıldönümünde olsak üzere iki büyük aftan sonra tam 17 sene (Yani Demokrat Parti iktidara gelinceye kadar) Türkiye af yüzü görmemiştir. (Sayın İnönü'ye affetmemeyen, insan dem勒erinin bir sebebi de bu olsa gerek...) 1950 Temmuzunda bütün cezaların 2/3 nü kaldırın büyük bir af yapılmış ve bundan çok olumlu sonuçlar alınmıştır.

Bu aşla cezaevinde çikanların ancak 3/100'ü tekrar suç işlemiştir ki bu dünyada görülmemiş bir neticedir.

Millî Birlik Komitesi devrinde şıkarılan 113 ve 134 sayılı af kanunları ise (Taburum hoş görünsün) aftan ziyade iskence idi. Gericî ben de aynı kanunlardan faydalananarak çıktı; kendilerine sükrat horçluyum. Ama tekrar ediyorum bu kanunlar çok büyük hataları işlenmesine sebep oldu.

Çünkü kapsayıcı ve genel nitelikte değildiler. Bir çok suçları affin dışında bırakıyorlardı. Bundan da çok kötü sonuçlar doğuyordu. Bir misal vereyim: Izmit hapisanesinde Recep adında bir mahkûm vardı. Suçu kız kaçırma ve irza geçmektir. Halbuki kızı ana - babasının rızasıyla almış, sonunda onların istediği parayı veremediği için şikayet

edilmişti. Kızın yaşı küçük olduğundan çocuğa 10 yıl ağır hapis cezası vermişlerdi. Bu hükümlü aftan istifade edemedi. Çünkü kız kaçırma ve irza geçmek suçları affin kapsamı dışındaydı. Öbür tarafant 7 yaşındaki bir küçüğün ırzına geçen, sonra da öldürüp ırmağa fırlatın Mahmud adındaki bir kaatil elini kolunu sallayarak hapishaneden çıktı gitti. Çünkü suçu cinayetti ve cinayet suçlarını her çeşidi affin kapsamı içindeydi. Bunu gibi yüzlerce misal verebilir. Buradan su sonuca varmak istiyorum: Sık sık yapıldığı sanılan affar af değil; af mutlaka genel ve istisnasız olmalıdır.

«Af cezanın korkutucu tesirini azaltır» deniyor. Bu, ömründeki suç işlemek mecburiyetinde kalmamış mutlu insanların düşüncesidir. Yeryüzünde hiç kimse af çıkacak diye suç işlemez. Cezalar ne kadar ağır olursa olsun yine suç işlenecektir. Suçu önlemeyen yegane çaresi insanlara suç işleten sebepleri ortadan kaldırırmak, hiç olmazsa mümkün olduğu kadar azaltmaktadır.

Bir de af yapılınca suç işleyenlerin çoğalacağı fikri var. Yeryüzünde bunun kadar gülünç bir iddia olamaz. Sanki ortada af arz ve talebine göre teşekkür eden bir suç piyasası vardır da af arturulınca suç kolaylaşır çoğalacaktır. Lütfen düşünülsün ki suç İşleyene Dünyanın hiç bir yerinde nişan takmazlar, mevkî, ya da mukâfat vermezler. Aksine karakollarla sürüklüler; sabahlar kadar dayak atarlar; kollarına kelepçeler vururlar; mahkemelerde süründürür, zindan-

larda yürütürler. Af bütün bunları siler mi; çığnenen hayısetleri, lekelelen şerefleri, kaybolan yılları iade edebilir mi?

Hem günün birinde herkes suç işleyebilir. Nitelik çok yakın bir geçmişte devrin Reisi cumhurunun bile suçlu sayıldığıını görmedik mi? Sonra Dünyada kanunun gözünden kaçmış nice suçlar işlememiş kaç kişi vardır? İnsansı olağım. Af bir atıfete bunun büyülüğü en büyük ve en korkunç suçları bile kapsamasıyla ölçülecektir.

Şimdî de af topluma ne kazandıracak, ne kaybettirecek, bir iki cümle ile bu konuya dokunalım: Bilimsel ayrıntıları bir tarafa bırakarak pratik yön den söyle bir ayırm yapabiliyoruz: Suçlular ikiye ayrılır. a) Tesadüfen suç işleyenler. b) Suç meslek hâline getirmiş olanlar. Bu ikincilerin sayısı bütün suçulara oranla % 2 bile değildir. Ekserisi de hırsızlık, dolandırıcılık, yankeeçilik gibi adı suçlardan mahkûmdur. Bunları yüz sene yataşras yine İslâh edemeyiz; sonra elimize bir şey de geçmez. Yani ne çainan mal yerine gelir, ne de çarpıyan para sahibine ödenir. Öylese ne yapalım? Bir avuç mukerrir çikmasın diye af kapsamı kapsamak ve sayıları 50 binin üzerinde kader kurbanının son umut ışığını da söndürmek, adalet, hakkaniyet ve merhamet ölçülerine sigar mı? Bunları istisna etmeye kalkışak 113 ve 134 sayılı af kanunlarındaki mahzurların daha fecileri doğar. Sonra itraf etmek lazımdır ki, bizde bir defa sabıkâl damgasını iyiene dayak zoruya ilemediği suçları yitirmek (faili meghul suçlara) fail bulmanın zabıtamızca keşfedilen en kolay yoludur. Durum böyle olunca mukerrir dediklerimizin gerçekten mukerrir olup olmadıkları problemi de çıkar karşımıza... Şu evrensel adalet prensibini unutmamak lazımlı gelir: «Bir suçsuz haksız yere cezalandırılacağına bin suçlu cezasız kalın». Öylese yukarıdaki sonuca bir defa daha varmış oluyoruz: Af istisnasız olmalıdır.

Gelelim tesadüfen suç işlemeyenlere: Düşmenin kaikmayan bir Allah'tır. Kim bilir hangi sebeplerle her nasisa bir suç işlemeyi ve kanunun pençesine düşmüş insanlara bir sans tanımak fikri üzerinde tartışma dahi yapılmamalıdır. Ömründe hiç suç işlemeyen tek kişi var mıdır? Öyleyse neden şanslı, ya da kurnaz olugumuzu bir gurur vesilesi yapıp da bizden hiç de farklı olmayan 10 binlerce kader kurbanının tepeden bakalım?

Bütün hukuk kâdelerinin ve kanunların üzerinde bir kanun vardır: Yaşamak hakkı... Vatandaşlarına bu hakkı gereği gibi sağlayamamış olan toplumlar ceza vermek konusunda biraz insâflı olmalıdır. Suç yalnız suçluğun değil, heminizdir.

Af konusunda toplumu tedâdüde düşüren en korkunç suçlar cinayet suçlardır. Bu noktaya da bir iki cümleyle dokunalım: Bilindiği gibi Türkiye'nin bazı bölgelerinde kan gütmeye vahşeti sürüp gitmektedir. Bu yüzden birbirlerine

SEVMİYORUM OKULU

Korkuyorum öğretmem, Ödev yapamam. Polisten korkuyorum.

Korkuyorum öğretmem, Saveandan, Kâğıtan, kalemden, Konuşmaktan korkuyorum. Düşünmem öğretmem, Özgürükten korkuyorum. Saçlarımda nerde? İstemem kitaplara Okumaya korkuyorum.

Demir parmaklıklar var Gönülme kosamıyorum Koğuş küçük Kelepçeler çok büyük Korkuyorum öğretmem En çok senden korkuyorum.

BELKİ TURAN

(Demir-Celik Lisesi Öğrencisi - Karabük)

düşman allelerin karşılıklı olarak hem mezarda, hem de hapisanelerde çocukların vardır. Af yapmamak mezardakileri diriltileceğ gibi her iki tarafı hoşnuttur etmekten de çok uzak olacaktır. Her şeyden önce şu nokta üzerinde anlaşmak lazımdır: Türkiye'de ceza «Bir İslâh vasıtası» mıdır, yoksa «Bir intikâm» mıdır? Eğer intikam ise kaatili öldürmedikten sonra bak yerini bulmuş olamaz. Yok eğer 20'nci asır telâkkisine uygun olarak ceza bir İslâh vasıtasya İslâhim yolunu bu değildir. Bir suçluya 20-30 yıl gününe yatarak gençliği gittikten, çoluğu çocuğu yok olup, yuvası dağıldıktan sonra topluma iade etmek ve sonra da kendisinden dârûl oğlunu beklemek insan tabiatını inkâr etmek demektir.

Böylesi bir halde bilâkis kin ve intikam duyguları daha da derinleşmiş ve suçlu (hakk-haksız) kendisinin mahvina sebep olanları mahvetmek azımlı, dışarıya çıkmış olur. Halbuki 30 yıllık bir mahkûmu 10 yılda salvermek yıkılan hayatını yeniden kurmasına fırsat vermek demektir. Henüz umudunu kaybetmemiş insan affın değerini bileyek, hâyatı tehlikeye düşmedice hasımlarına karşı da boyun eğectir. Sonra yeni yeni cinayetlerden korkuluyorsa buna karşı tedbir almak düşünülebilir. Mesela: Karadeniz Bölgesinde hasmı olan bir mahkûmu Akdeniz bölgesinde oturmak kaçıyla salverme pekâlâ mümkündür. Bahusus ki elimizdeki patronaj sistemiyle hapishaneden çıkışlara iş bulmak toplum için vazife oluyor.

Affın alehindeki fikirleri hissedecevaplandırdıktan sonra şimdî de faydalardan birer cümle ile bitirelim. Af adı hâfların tamridir. Bizde yalnızca sahitlikler, uydurma deliller ve dayakla suçlu durumuna düşürlüp mahkûm edilenler azdır.

Bir misal vereyim: Izmit ceza evinde 2,5-3 sene yemekçiliğimi yapan İsmail İldirler adında Manisalı bir arkadaş vardı. O kadar temiz, dürüst ve imanlı bir insandı ki haksız yere adam öldürmek söyle dursun haklı olsa bile öldürmezdi. Ben buna kaç defa nasil olup da cinayet işlediğini

sormuşum. Bana her defasında boynunu bükerek: «Ne yapalmak kader...» Diye cevap vermişti. 134 sayılı ek af kanunuyla tahliye edildiği zaman bu arkadaş beni kapı altına çığırdı ve aynen şu sözleri söyledi:

— Ağabey sen bana bir kaç defa nasıl olup da cinayet işlediğimi sormuşsun. Ben o zaman sana doğruyu söyleydim inanamayacaktın. Çünki herkes suşuz olduğunu söyler. Ama simdi 18 sene cezam tam 9 senesini yattım. İşte hürriyetin eşigideyim. Karim kocaya gitti; dört çocuğum ikisi öldü, ikisi de el kapısında sürünlüyor. Eğer bu cinayetle uzaktan vakından bir ilişşim varsa Allah beni buradan çekarmsın.

Hem söylüyor, hem de ağlıyordu. Meğer jandarma kârkonunda döve döve güya suçu itiraf ettiğini.

Bütün deliller de ayağındaki kabara civili ayakkabıının kâtilin ayakkabı izini tutmasından ibaretti. Böylesi misalleri daha da çoğaltabilirim. Ama geçiyorum. Çünkü yazı çok uzayacak...

Af geçmişin unutulması, umutsuz insanlığın hayatı iadesi ve düşmanlıkların yerini dostlukları almıştır.

Af 10 binlerce kader kurbanı ve onların 100 binlere varan çoluk çocuğunun veni bir sevk, heyecan ve sevinçle tüketici halinden üretici haline geçmesidir ki, bunun da toplumun ekonomik düzeni ve genel huzuru üzerine etkili olacağını klmse inkâr edemez.

Bugün hapisanelerimiz tıkmı tıkmı doludur. Binalar yetersiz, personel tâhsîsiz ve az gelirlidir. Diğer maddi imkânlar da son derece dardır. Bu na rağmen başta ceza ve tevkif evleri genel müdürü Kemal Yumlu olmak üzere, bir avuç üçük yöneticinin İnsan-üstü çabalayıla imkânsızlıklar içerasında imkân yaratılmıştır. Hükümlülerin aşağı yukarı üçte biri iş ve sanat sahibi olacakları atölye ve iş yurtlarına yerleştirilmiş, gerive kalanların bir kısmına da yükselse ve tâhsîl volları açılmış istenmiştir. (Bunun en canlı misali benim. Cezaevindeki liseyi bitirdim; Ingilizceyi ana dilim gibi öğrendim; şimdi Hukuk Fakültesi'nden üçüncü sınıfta okuyorum. Eski bir mahkûm olarak bünüleri söylemek benim için bir kadirşinaslık ödevidir.) Bugün iş esası üzerine kurulu yeni cezaevleri, hapisane olmaktan çoktan çıkmış, birer eğitim ve kültür kurumları haline gelebilmenin yolunu tutmuştur. İşte sunulmuş, istisnasız, büyük bir af yılın yılın hapisaneleri boşaltacak, bundan sonra düşüceklerin daha elverişli şartlar altında İslâhına yol açacaktır.

Affın daha binlerce faydası vardır; ve nihayet Allah affedicidir, affedenleri sever.

Biz affı yalnız şu, ya da bu partiden değil, T.B.M. Meclisinden bekliyoruz. Af büyülüğünde her partinin şeref paşı olmalıdır.

YENİ KİTAPLAR

Varlık Yayınevi bu ay çıkan kitaplarını sunar

1. Sabahattin Ali: Yeni Dünya, hikâyeler, 6 lira
2. Orhan Kemal: Mûfettişler Mûfettiş, roman, 6 lira
3. Eski Akdeniz ve Yakın Doğu Uygarlıklar, 5 lira
4. Panait Istrati: Kira Kiralma, roman, 4 lira
5. Louisa Alcott: Küçük Kadınlar, roman, 2 lira
6. Kırmızı Takke Kız, Çocuk Masalları, 1 lira
7. Aynalar Dünyası, Çocuk Masalları, 1 lira

YON - 101

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ

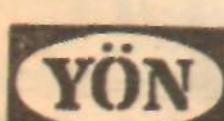
Kurucular: Cemal Reşit Eyüpoglu — Münir Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiya Sahip ve Sorumlu Yazarları: Yazarları
İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı Yer: Güneş Matbaacılık
T. A. B.

ADRES : Yazarları: Sümer Soğak No: 16/8, Yenisehir — ANKARA. Telefon: 176989 — İstanbul Bürosu (Satış İlan ve Abone İstekleri: Mollaşenler Sokak No: 22, Cağaloğlu — İstanbul. Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ARONE : T.L. Altı aylık (26 sayı) 80 TL, Üç aylık (13 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dir. Yurt dışı abonmanlarında bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar lâleye yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2,50 TL'dir.

Behçet sütundan sânitimi
İLAN : 25.— T.L.'dir. Sürekli çıacak İlan ve reklamları kitapları için özel imdirimi yapılır. İlan ve reklamların yayınlanmasıından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmek.

YON, 8 NİSAN 1966

BAKİŞ

ÇALIŞA NE OLUR?

Seçim Kanunu kavgası, bir gerceği ortaya koymuştur: Bütün muhalefet partilerinin tasvip etmediği bir kanunu Parlamentodan geçirmek mümkün değildir. Anayasaya bağlı kalıldığı müddetçe, ufak bir siyasi grup bile, 89. maddenin verdiği imkânlarından yararlanarak, okunması dahi günlerce süren gen sorular ile Parlamentoyu felce uğratabilir. Ancak bütün grupların arzuladıkları tasarılar kanunlaşabilir. Bunları da çeşitli zümrrelere nimet dağıtan, genellikle demagogik nitelikte kanunlar olacağı aşıklardır. Bu durumda ya Parlamentonun felce uğramasını kabul etmek, ya da 89. maddeyi herhangi bir biçimde rafa kaldırırmak gerekecektir. Parlamentoculuk, bir anlama «reaksiyon» niteliği taşıyan Anayasanın dar elbisesi içinde, böyle cetin bir çıkmazla karşı karşıyadır. Öyle görünür ki, bu çıkmazdan sıyrılmak için Başkan Sunay'ın arabuluculuğuna sık sık başvurmak gerekecektir. Fakat daha Başkanlık seçimlerinde, iki partinin Sunay'a oy vermekte kaçını, arabuluculuk çabalarının geleceği hakında hayale kapılmayı önlemek.

Bu, meselenin bir yönüdür. Öteki yön ise sudur: İktidardaki çoğuluk partisinin önünde hiç bir engel bulunmasa da, parlamento gerçekten çalışabilecek midir? Zorunluunu aklı kapitalistlerin bille kabul ettikleri vergi ve toprak reformu gibi konular çözülebilecek midir? Menderes'in en prestijli dönemini hatırlıyoruz: 1954 seçimlerinden ezici bir zaferle çıkmıştır. İktisadi durum son derece parlaktır. 1950-53 döneminde hava şartlarının çok iyi gitmesi, ekilen arazinin büyük ölçüde genişlemesi ve dış piyasalarda tarım ürünleri fiyatlarının önemli bir sıçrama yapması, tarım gelirlerinin büyük ölçüde artmasına yol açmıştır. İşte politik ve ekonomik bakımından böyle elverişli bir durumda Menderes, biraz da Amerikanın telkinleriyle, arazi vergisini bir miktar artırmak istemiştir. Ne var ki Meclis kazanı kalmış ve Menderes, bütün uğrasmalarına rağmen, mütevazi bir tasarıyı kanunlaşdırılamamıştır. 1961 sen sonra Sayı İnönü de, son derece ilimli toprak ve vergi reformlarını gerçekleştirmeyi başaramamış, büyük prestijine rağmen partisi içinde dahi büyük mukavemetle karşılaşmıştır. «Çalıştırılmamak»tan şikayetçi şimdiki iktidar ise, toprak ve vergi reformuna karşılığunu söyleyerek işbaşına gelmiştir. Bu sebeple «Sanki iktidar çalıssa ne olur» sorusu, haksızlığı düşmeden sorulabilir. İstediği gibi çalışabilse, yapacağı ilk iş, herhalde solu tamamen tasfiye etmek ve yabancı sermaye imtiyazlarını artırırmak olacaktır!

PARLAMENTOCU AGALAR

Genel oya dayanan çok partili sistemin yirmi yıllık bilançosu, tutucu güçlerin devamlı zaferini sağlamaktan ibaret kalmıştır. Genel oy, Batı ülkelerindeki ilerici rolünü Türkiye'de oynamamıştır. Genel oy, halkın değil, ilerici güçler alehine olarak, esrafın ve kompradorun egemenliğini gerçekleştirmiştir. Bu gözlem, bizi, sosyal yapı meselesine götürmektedir.

Seçmenler, egemen zümrerlerin ekonomik ve ideolojik baskısı ile

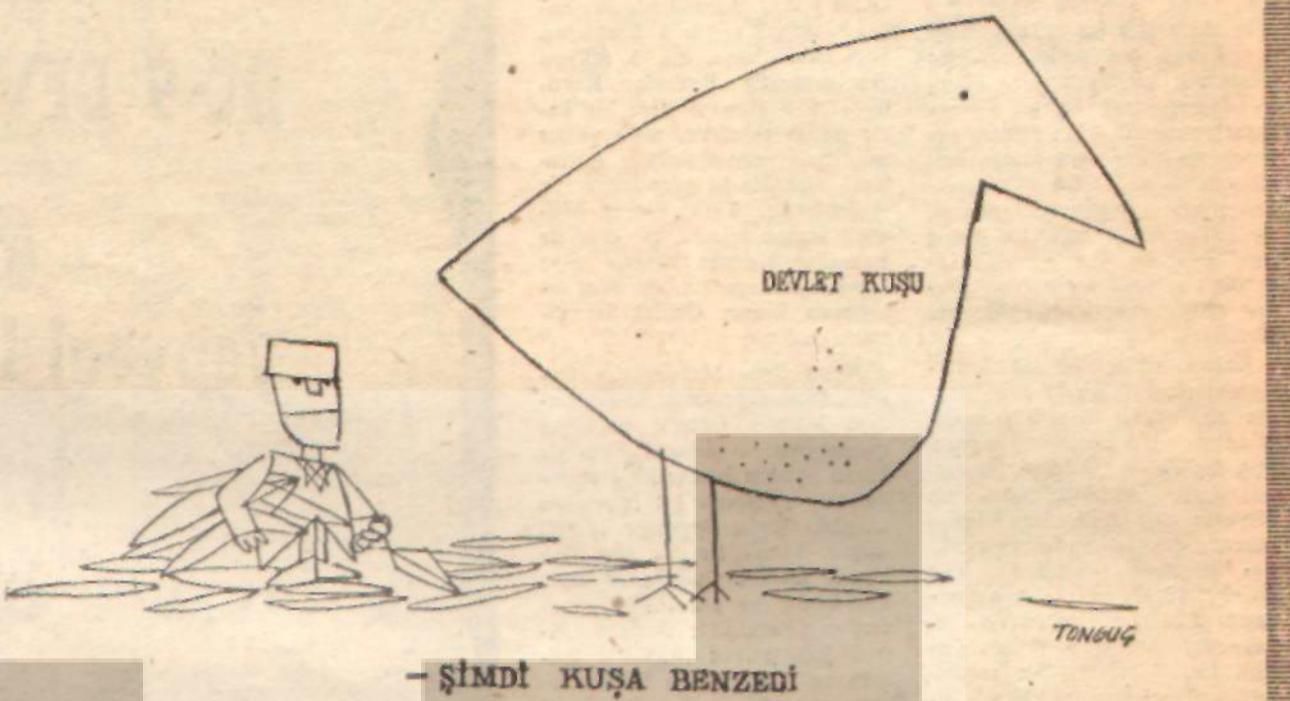
aşiret, ırk, mezhep bağlarının tutucu etkilerinden kurtulabilmiş ve sınıf çıkarlarını az çok görebilecek duruma gelebilmiş olsaydalar, hiç şüphe yok, genel oy Batı'daki gibi ilerici bir rol oynayacaktı. Ama yalnız Türkiye'de değil, azgelişmiş ülkelerin çoğunda durum bu değildir. Anonim şirket, nasıl yönetimde etkisi sıfır olan küçük hissedalar sayesinde, az sayıda kapitalistin sınırlı sermaye ile diktatörlüğe yol açırsa, yarı feodal bir sosyal yapı içinde de, Batı politik sistemi, ağa ve esrafın, «oy paketleriyle», politik hayatı ağır basmasını sağlamaktadır.

Bize hayli benzeyen Güney Amerikanın sosyal yapıları ile politik kurumları arasındaki ilişkileri derinlemesine inceleyen Prof. Jacques Lambert, Türk aydınlarını çok ilgilendirmesi gereken kitabında şu gözlemi yapmaktadır: «Genel oy sonuçları hayal kırıcı olmaktadır. Onu, yalnız bir politik özgürlük değil, fakat aynı zamanda bir sosyal ilerleme aracı olarak kabul ettirenlere, görmektedirler ki, o, geçmişin kalıntılarını tasfiye etmek için bir rol oynayabilir.

Bu hayal kırıklığının sonuçları, demokratik kurumların işlesmesinde kaçınılmaz biçimde karışıklıklar yaratmaktadır: Ya totaliter rejimlerin propagandasıyla etkilenenleri, temsili demokrasının, geri sosyal yapıların değişimini hızlandırmaktan açıksa kalıldığı kanısına sürüklemek, ya da, ekseriya, temsili demokrasi ilkelerine bağlı, fakat geri sosyal yapıları toplumların mahiyetinden habersiz olan şehirlerdeki ileri grupları, beklenmedik sonuçları dolayısıyla, seçimlere hile karıştırıldığı inancına götürmektedir. Her iki halde de, ya demokrasiyi son vermek, ya da demokrasiyi gerçekten muzaffer kılmak için devrim istenebilir.

Hileli seçim inancı, yalnız Güney Amerikalılar değil, yabancı gözlemler ve özellikle Kuzey Amerikalılar arasında da sık sık görülmektedir. Bu gözlemler, serbestçe kullanılan oyların, oybirliği ile nefret edilmesi gerektiğini düşünükleri gerici sömürücülerin iktidarını sürdürbileceğini kabul ede memekte ve seçimi ancak hile ka-

PARLAMENTOCULUK

rışıtı için kaybettiklerini iddia eden adayların sözlerine tereddütüsüz inanmaktadır. Uygulandıkları toplumların yapısından bağımsız olarak temsili demokrasi kurumlarının değerine inanış, Kuzey Amerikalıların azgelişmiş ülkelerdeki politikasını, bir çok kez yanlış yollara sürüklemiştir. Kendilerinden çok farklı bir toplumun olduğu gibi temsilini, hileli seçimlerin sonucu saymışlardır.

STATUKOCU SOLCULUK

Batı politik sistemini ve genel oyun, azgelişmiş ülkede gericiliğin aracı olması, elbette insanların uzun mücadelelerle elde ettiği bu değerli kurumların suçu değildir. Kötülük, sosyal yapıdan gelmektedir. Sosyal yapı aynı kalduğu müddetçe, genel oyun kaldırılması, ya da çok partili düzenden vazgeçilmesi, işlerin daha da kötüleşmesine yol açacaktır. Ama bu durum, yirmi yıllık çok partili denemenin Parlamentolarda tutucu coğunlıklar sağladığını ve gerçek bir demokrasının kurulmasını engellediğini göstermekten gelmemizde yol açmamalıdır.

Sistem ancak köklü reformlardan yana ilerici politik güçlerin devamlı gelişmesine imkân verdiği takdirde savunulabilir. Fakat bu bakımından da son seçimler hayal kırıcı olmuştur. «Olağanüstü» bir seçim kanunuyla rağmen, tutucu güçler, geçmiş seçimlere nazaran ilerleme kaydetmişlerdir. Reformcu iddialar taşımadığı zaman oyların yüzde 35 ile 40'ın kolaylıkla alan ve hatta 1960'ta seçim kazanabilecek duruma gelen CHP, yirmi yıldır ilk kez, hâkim sınıfların çıkarlarını az çok zedeleyen görüşlerle ortaya çıkınca, en büyük seçim yenilgisine uğramıştır.

Bir kaç bin CHP'li esrafın partiden uzaklaşması, milyona yakın oyun kaybına yol açmıştır. TIP ise, esas itibarıyla, onun yokluğununda CHP'ye yönelebilecek olan bir kısım ileriçi güçlerin oylarını almıştır. Öyle görünür ki, sağ-sol ayrımı politika hayatında yer almaya başlaması esrafı az çok toparlanma

ya ve «oy paketini» tutucu siyasi teşekkülerde kaydurmaya, hiç değilse çekimsel tutmaya itmiştir. Esraf aynı zamanda solu tasfiyeyi ciddi ciddi plâniyamaya başlamıştır. Bunu yapamıyorsa, herhalde Anayasaya, özgürlüğe ve demokrasiye saygısından değil, iktidara tam yerleşme imkânını bulamayısandır.

Önümüzdeki senato seçimleri, bu bakımından yeni bir ölçü olacaktır. Fakat yirmi yıllık denemeden sonra, fazla yanalma payı olmadan, bir gerçek artık açık açık söylemeli: Sosyal yapıda köklü bir değişiklik gerçekleştirilmekçe, Batının politik kurumları, tutucu gücerin egemenliğini sağlayan bir aldatmaca olmaktan öteye gidemeyecek. Ve Türkiye gibi azgelişmiş ülkelerde Batının politik kurumları, sosyal yapı değişikliğini sağlamakta, son derece yetersiz kalmakta ve hatta tutucu güçleri kuvvetlendirmektedir. Bunun içindir ki, Batı politik sistemini inançlı savunucularından bir Duverger, hatta aşırı sağcı bir Adenauer, «solcu otoriter rejimler, derebeylik egemenliğine son vererek, sanayileşmeyi hızlandırarak, eğitimi geliştirerek kendilerinden önce var olmamış bir demokratik ortamı yaratmışlardır» gibi, Türk düşünce hayatı için oldukça yeni sonuçlara, ister istemez varamaktadırlar.

Türkiyede de artık, yirmi yıldır tekrarlanan gerçek dışı klişeleri bırakarak, geri sosyal yapıyı hızla tasiyerek etmek, demokrasi ve kalkınmayı gerçekleştirmek için en uygun işen politik yolların ve kurumların tartışması serbestçe yapılmalıdır. «Sonra daha kötü olursa...» tarzında en ilerici çevreler bile sarmış görünen bir kötüye rıza gösterme ve düşünmeyi red etmeye psikolojisinden sıyrılmak gerektir. Zira daha kötüden korkarak, kötüyü kabullenme, ilerici ve devrimci değil, fakat herhalde statükocu bir davranıştır. Hem solcu, hem de statükocu olma garabetinden kurtulma yolunda çaba göstermeliyiz.

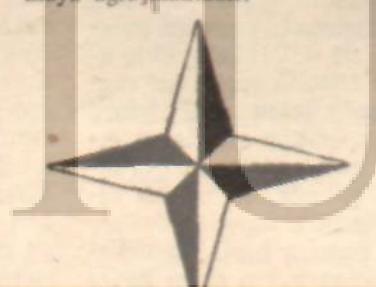
Doğan Avcıoğlu

LOKOMOTİF REZALETİNDEN SONRA «JET UÇAĞI» SKANDALİNE DOGRU

Geçenlerde bir gün, Ulaştırma Bakanı Seyfi Öztürk ile ordudan ayrıldıktan sonra iş adamlığında görülmemiş başarı sağlayan Türk Hava Yollarının yeni Genel Müdürü Agası Şen arasında soğuk bir tartışma geçti. Bakan çok şeyler bildiğini hissettiiren bir kesinlikle, «Ben, Hükümet olarak üç jet almayı kararlaştırmış. Ama bunun nereden ve kaça satın alınıcağını bilmem. Sen Hükümet kararından sonra, raporlara dayanarak üç jeti satın alırsın. Bu senin işin. Ben de Ulaştırma Bakanı olarak senin kararlarını gözden geçirir, murakabe görevimi yaparım».

Bakan Öztürk'in bu kararlı sözlerinin THY Genel Müdürünün hiç de hoşuna gitmediği belliidi. Bir komisyon toplanmış, üç DC-9 uçağının alınmasını uygun görmüştü Agası Şen istiyordu ki, Bakanlar Kurulu sadece «uç jet satın alınacaktır» demekle yetinmesin, «Üç DC-9 tipinde jet alınacaktır» desin. Lokomotif skandalı hafızasında taze olan Bakan Öztürk ise, diretmekte ve sorumluluğu Bakanlara yüklemek istemekteki alaturka kurnazlığı sezmemektedi. Yalnız Agası Şen'in değil, dev Amerikan şirketinin de çeşitli baskıları ile kargaşmış ve meseleyi kavramıştı.

Hava Yolları, pervaneli uçaklardan tepkili jet uçaklarına geçmek kararındadır. Beş yıldan beri jet uçağı satın alma peşindedir. İş henüz gerçekleşme saf hasınladır. AİD kredisyle jetler alabilecektir. Krediyi AİD vereceğiinden, meselâ Ingiliz yapısı I-II gibi Avrupa uçakları almak mümkün değildir. Sipariş, Amerikan firmalarına gidecektir. Amerikan firmaları arasında da başta Boeing-707 ve DC-9 imalcisi firmalar gelmektedir. Bu iki tipin dışında, AİD nin daha mütevazi ve demode jetleri kabul ettirmeye çalışması da imkansız değildir. Fakat ilk planda DC-9 ile Boeing-707 gelmekteydi. Firmalar, lokomotif meselesinde General Electric - General Motors boğuşmasında görüldüğü gibi, Türkiye'ye mallarını satmak için amansız bir mücadeleye girişmişlerdir. İş büyütür. Uç adet uçak, THY'na 150 milyon lira civarında bir paraya mal olacaktır. Ayrıca bu uçaklar için yılda 30 milyon lira kadar malzeme ve teçhizat satın almak gerekecektir. Uçakların beş yıl serviste kalacağı düşünülürse, işin malî portesi 300 milyon lirayı bulmaktadır. Bu sebeple Türkiye'de bir DC-9 propagandası başlamıştır. DC-9, kendisi ile yakın ilgisi olan KLM yoluyla reklam yapmaktadır. Gazetelerde büyük reklamları **KLM**, **Turkish** ve **DC-9** yazmaktadır.

İKİLİ ANLAŞMALAR

Hürriyet'in bayram öncesi patlattığı, "Bütün ikili anlaşmalar yeniden tanzim edilecek. Washington ve Ankara'da, çeşitli kademeerde müzakereler başlıdı" haberini Washington'da sarsıntılmış ve

yakından tanıdığı Kudsi Bağış tarafından yürütülmektedir. İşin tatlı tarafı buradadır: DC-9 tipi uçağın satıcısı ve Türkiye mümessili Agası Şen, bugün DC-9 alıcısı durumundadır! Satıştan asgarı yüzde 1 üzerinden komisyon alınsa, bu, 3 milyon lira demektir. Bakanlar Kurulu, «DC-9 alınsın» diye bir karar aldığı takdirde, mümessiller her türlü sorumluluktan kurtularak tatlı bir işi gerçekleştirmiş olacaklardır. THY Genel Müdürü bunun içindir ki, «İlle de Bakanlar Kurulu kararı» diye kapıları zorlamakta, durumu sezinleyen Bakan Öztürk ise diretmektedir.

Agasi Şen, Menderes'in tevkif edilmesi haberini Eskişehirdeki Muhsin Batur'a ve diğer kumandanlara ilete göreviyle kamu oyunda ismini ilk kez duymustur. Sonra bu hizmetine karşılık Köşke Başyâver yapılmıştır. Fakat burada her şeye karışır tutumu yüzünden fazla kalamamış ve emekliye ayrılmıştır. Emeklilikle birlikte Agasi Şen, gerçek istadadını bulmuş ve iş hayatında büyük başarı göstermiştir. Emekli Agasi Şen ile önce ünlü Armatör Hayri Baran ilgilenmiş, ona Ankara mümessilliğini vermiştir. Agasi Şen daha sonra Ereğli - Çelik İdare Meclisi tiyeligi gelmiş ve orada Danış Koper'e karşı gösterdiği derin bağlılıkla, şirketin kudretli adamanın sevgisini kazanmıştır. Bu arada DC-9 mümessiliğini sağlamayı da unutmamıştır. Danış Koper'in hizmaye ettiği Agasi Şen, Hayri Baran'ın dostu olan Kazım Yurdakul'un Ulaştırma Bakanlığı sırasında da THY Genel Müdürlüğüne gelmiştir. Şimdi bu tatlî tesadüften yararlanarak, Hava Yollarına DC-9 uçakları alırmaya uğraşmaktadır.

Agasi Şen, kültürlü görünüme-
yi çok seven, din ve tasavvuf
konularında sohbetten hoşla-
nan bir iş adamıdır. «Peygam-
ber efendimiz, Şeyh Küçük Hü-
seyin Hazretleri, Çentikçi Süley-
man Efendi» diye başlayarak
dini misahabeler açmaya bay-
ılır. Aşırı dindar sayılır. Tabii
ki Antikomünizmi de çabucak
benimsenmiş, bu konuda bir det
gide çok değerli yazılar yazmış-
tır. Erdemir Genel Müdürinin,
aşırı solcuların iftiralaryla ül-
dürdüğünü acıklı bir üslüpla dile
getirmiştir. Dış politikada da
«Milliyetçi Çin'in pek yakını-
da Kızıl Çin'i istilâ edeceğî» bi-
çiminde orijinal fikirleri vardır.
Fakat THY Genel Müdürü, her
seyden evvel büyük bir iş ad-
madır ve iş adamlığını verdiği
sezgi ve kabiliyet ile, Bakanlar
Kurulundan DC-9 kararı çıkan
maya ugraymaktadır.

卷之三

ilk

Washington, Ankarayı yalanla, yan bu sert demeçle de yetinme-
vip Türk Dışişleri Bakanlığından
izahats istemiş olmaya ki, hafta-
nın ikinci günü gazetecilere yaptığı
bir açıklamada Çağlayanlı
«Vallahı bıllahi biz De Gaulle'ci
değiliz. NATO ve Amerikan ittifak-
ının korunaya çalıyoruz. Türk-Amerikan
işbirliğine çok önem
veriyoruz» tarzında çok aşırıdan
alan; vücutrıcı bir üslüp kullan-
dı, fakat Hürriyet'in haberini de
yalanlamaktan dikkatle kaçınarak
«mevsimize ve «olumsuz tefsirlerre
yol açar» demekle yetindi. Ger-
çekten Amerikan Dışişleri sözcüsü
ün sert açıklaması karşısında,
Çağlayanlı'nın açıklaması, insanın
kanına dokunan bir yumuşaklı-
lığıdır: «Türk-Amerika işbirliği
ne ve dostluğuna Türkîyenin ne
kadar önem verdiği de, gerek
İlkümet Programında, gerçekse
muhitif vesilelerle yapılan be-
yanlarında açıkça belirtimiştir.

Bizim yaptığımız, bugüne kadar yapılan muhtellî anlaşmaları topluca ettiğ etmek, bunlara ilgili tatbikatın genel ve geniş şekilde muhasebe ve ikmalını yapmak ve tıkanan neticelere göre bu anlaşmaları - NATO ittifakının ve Türk - Amerikan işbirliğinin karşılık menfaatlerini koruyacak en yararlı bir hâviyete irtaç etmektedir.

Bizim çalışmalarımızla, Fransa'nın NATO camiası içinde son zamanlarda aldığı iniciatif arasımda hiç bir ilgi ve benzerlik yoktu. Bizim çalışmalarımız, Hükümetimiz işbaşına gelir gelmez başlamış ve Amerikalı müttefiklerimizle görüş birliği' hâlinde yürütülmekte bulunuyor.

Bu arada Demirel de tartışma-
lara katılarak, «Türkiyed, iş yok
tur tesis vardır» gibi «Bey yok,
bay vardır» biçiminde bir inci sa-
vurdu. Sonra da «Bunları mili-
kivet! bizim. Bize kalacak» diye
övündü. Sanki mülkivetinin bizi-
de olması Amerikalılar tesisleri,
yanı üsleri kontrolümüz disinda

TÜRKİYEDE DC-9 DEVRI BAŞLIYOR!

KLM'İN yepyeni DC-9 jet uçağı İstanbul'u ilk uçuşunu 21 Nisanda yapacak.

Graateler südländer KLM Biela

ğu ikinci bir mesele, toprakları
mazdan kalkan casus uçaklar me-
sesesi oldu. Dışişleri Bakanı: «Hüküme» hiç bir zaman müsaade et-
memiştir» diyerek, böyle bir mü-
şaheden istendiğini, fakat veril-
mediğini ima etti. Fakat işler,
Türk kontrolundan olmadığı müddetçe,
casus uçak faaliyetleri na-
siî engellenebilecektir? Ünlü U-2
uçagi bille. İncirlik'ten kalkmış,
Pakistan inmiş, sonra Rusya
üzerinde casusluğunu gitmiştir. Us-
leri kontrol altında bulundurup
casus uçakların geliş gidişi önlen-
mediğe, «casusluğu müsaade et-
meye» sözü, herhalde Sovyetleri
yatırıma ve tırmık ecektir.

«Türk üslerinden casus uçuşlarının yasaklandığı» bildirilen Hürriyet'in haberinde bir de «Karadenizde Sovyet karasularında geniş teknik istihbarat yapan bir yilzer istasyon» dan söz edilmiştir. Çağlavangil bu yüzter istasyon mesclesine temastan kaçındı. Düşleri Bakanının İncirlik'ten kalkıp esrarlı biçimde Karadenize düşen Amerikan uçağının faaliyetini de olay Sovyet karasuları düzünde vuju bulduğu için casusluk saymadığı anlaşıyordu.

Çağlavancıgil'in lizerinde dardır

İhsan Sabri Çağlayangil
Asağıdan alıvor.

Anayasya
Kōyamak

Iktidar çevrelerine «Yeni Anayasası» atesteñ bir gömlek gibi gelmiştir. «Anayasayı korumak ve kurtarmak» gerekçesiyle, Anayasayı çögüme çareleri araştırılmaktadır. Erzurum Milletvekili İ. Hakkı Yıldırım, bayram günü yayınlanan bir makalesinde, bu zihniyeti su sözlerle ortaya koymaktadır: «Yanılımıyahim, sig ve kisir yorumların yoluklaştırdığı ve iktidara karşı bir tehdit vasi-tast olarak kullanılañ bu «Çırkin Anayasası» hakiki anayasa deñildir. Bu, muhalefetin Anayasasıdır. Aslı Anayasa bertaraf edile-rek yerine ikame edilmek ifseneñ Anayasasıdır. Görünüşe göre, bit Anayasa, iktidarin önündeki bü-tün meşruluk yollarını tıkamakla kalmıyor, mitolojideki «Ugolino» gibi sonunda kendii başını da ye-meve namzet görünlüyor.

Muhalefetin ıcat ettiği bu bilkat garibesi Anayasa anlayışının fasalitundan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını korumak ve kurtarmak lâzımdır. Muhalefeti, Anayasaya saygılı olmaya davet etmek lâzımdır.

**ANAYASA ORD. PROFESÖRÜ
A. FUAD BAŞGİL DEDİKİ:**

“C. Sunay Besmele ile işe başladı muvaffak olacak,,

**Yeni İstanbulda bir haber başlığı.
Cenabî hak, Sunay'a sabır ıhsan eyleye..**

Yeni tarımı Amerikan Politikası

YÖN, Doğan Avcıoğlu'nun 7 Ocak 196 tarihli sayısında, Amerikanın yeni politikasını haber vermiştir: «Az gida yardımını, az sanayı yarımımı, fakat tarım üretimini artıracak yardım.»

Sam Amea'nın elindeki gıda stoklarının azalması ve Hindistan'daki kılık gibi felaketlerin Üçüncü Dünya'da sık sık görülmeye ihtimalinin artması, onu bu yeni politikaya itmiştir. «Dogar acımidelerden nur topu gibi ihitiller» korkusuyla Sam Amea, Üçüncü Dünyanın kalınmasını bir vana bırakarak, achiça care aramaktadır. Gida yardımını dipesiz bir kuyudur, üstelik yardım gören ülkenin tarım üretimini baltalamaktadır. O halde, yapılacak iş, gübre, teknik yardım v.s. ile gıda üretiminin artırmaktadır. Bu yeni programa «Özgürlik için gıda» etiketi takılmıştır ve Cumhuriyet ile özel bir görüşme yapan AID'nin Washington'daki Dış Yardımları Programlama Koordinasyon Dairesi Başkanı Prof. Ranis bu programı açıklamıştır.

Tabii ki ekonomik bakımından sakat olan bu programda, «Barış için gıda» programı gibi felaketle sonuçlanacaktır. Tarımda verimi art-

tırmanın iki temel şartı vardır. Bunlardan biri toprak reformu, öteki ise hızla sanayileşmedir. Bu iki tedbirin ihmale kalkışan bir program, ölü doğacaktır. Toprak reformu meselesini Güney Amerika'daki «İlerieme İçin İttifak» programının da ıspatlandığı üzere çok hafiften alan Amerika, şimdi sanayi yatırımlarını azaltma amacıyla giden bir programla, arzuladığı tarım gelişmesini de baltalayacaktır. Açıka care derken, program, açık ve ıssızlığı artıracaktır. Burada eski «Barış için gıda» programı için Prof. Boulding'in söylemeklerini de hatırlatmakta fayda vardır: «Elimizde kontrol edemediğimiz tarım fazlaları biriktir. Bu fazlaları barış için gıda gibi hayırsever bir etiket altında gemilerde düşüklerle gönderiyor. Böylelikle o ülkelerde gittikçe artan bir bağılık yaratıyor ve muhtemel gelecek felaketleri ve görülmemiş büyüklikteki kılıkları hazırlıyoruz. Ambarlarımızı sındırdı yarı yarıya boşalmıştır. Tarım fazlaları yerine, üretim yetersizliği ile karışabiliriz.»

Amerikalı, «Siz gıda üretiminizi artırın» politikasına iten önemli nedenlerden biri de, Prof. Boulding'in felaketli sonuçları ile ortaya koymuş, bu stokların tükenmesi durumudur. Bu yıl Türkiye, çok ağır şartlarla ve az

**GERLÂMİNİZİ
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!**

BASIN ILAN KURUMU

TÜRK İÇİ VE TÜRK DİSİ REKLÂMLARINIZ İÇİN

BİZMETİNİZDEDİR.

Genel MÜDÜRLÜK :

**Cağaloğu, Türkocagi Caddesi No: 6
İstanbul**

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

(BASIN : 10179)

AMERİKA MEKTUBU

«Demirel, İnönü'den korkuyor»

Yakup Kepenek, New York'tan yazıyor

Başkan Johnson'un Honolulu konuşmasından sonra, Amerikan basının ilgisi Türkiye'ye özerinde toplandı. Özellikle son tevkiflere ve diğer olaylara yer veren bas., son günlerde bir sol - sağ bölünmesi ve çatışma üzerine dikkatleri çekiyor.

Eşesine Amerikan tarlı kitaplarında Truman Doktrininden, Amerikan Hükümetinin Yunanistan ve Türkiye'deki Hükümetleri devirmek isteyen mahsiyyetli komünist hareketlerine karşı bir garanti olarak bahsedilir. 27 Mart günü, bir televizyon görüşmesinde Başkan Yardımcısı Robert Humphry, Vietnam'da savasın doğduğu sosyal ve ekonomik çöküntülerden bahsederken bunun Türkiye, Yunanistan v.s. gibi ülkelerde de olduğunu, okuyucularını ileri sürdü.

Dünyanın, bu arada Türkiye'nin de jandarmayı yüklenen ve memleketimizi komünizm'in ebine düşmekten koruması iddiasında bulunan Sam Amea, Ankara'nın NATO ve Amerika ile olan ilişkili aulaşmalarda büyük değişiklik isteyeceği haberlerin burada yayılmasına fena halde sürülmüşe benzeyen. State Department'ın bir sözcüsü, «Anlaşmalar değişmez. Böyle bir müzakere de yok» diyerek, Ankara'ya sert bir ihtar gönderdi...

Amerikan basında da sevgili Demirel'e karşı, acı tenkiler yükselmeye başladı. 23 Mart tarihli New-York Times'ta Hedrick Smith'in Ankara'dan gönderdiği yazısı, Demirel herhalde endüste okuması.

«Türkiye'de bir söz vardır, ülkeyi ikidir değil, muhalefet yönetir, diye. Son haftalarda bu söz, gerçi çok uygun düşüyor...»

Politik kaynaşma çeşitli cephelerde sürdürmektedir ve muhafazakâr Adalet Partisi ikidarnın bir çok taraftarı, bosphorus pek az şey yapıldığı için hayal kırıklığına uğramış bulunuyor.

Demirel, Ekim seçimlerinde, özel sektörde gıda teşvik ederek ekonomik hayatı hâkemeye geçirme vaadleri ile 30 koltuk farklı çokluğunu sağladığı zaman, iş çevrelerinde bir lütfi dalgası vardı. (...)

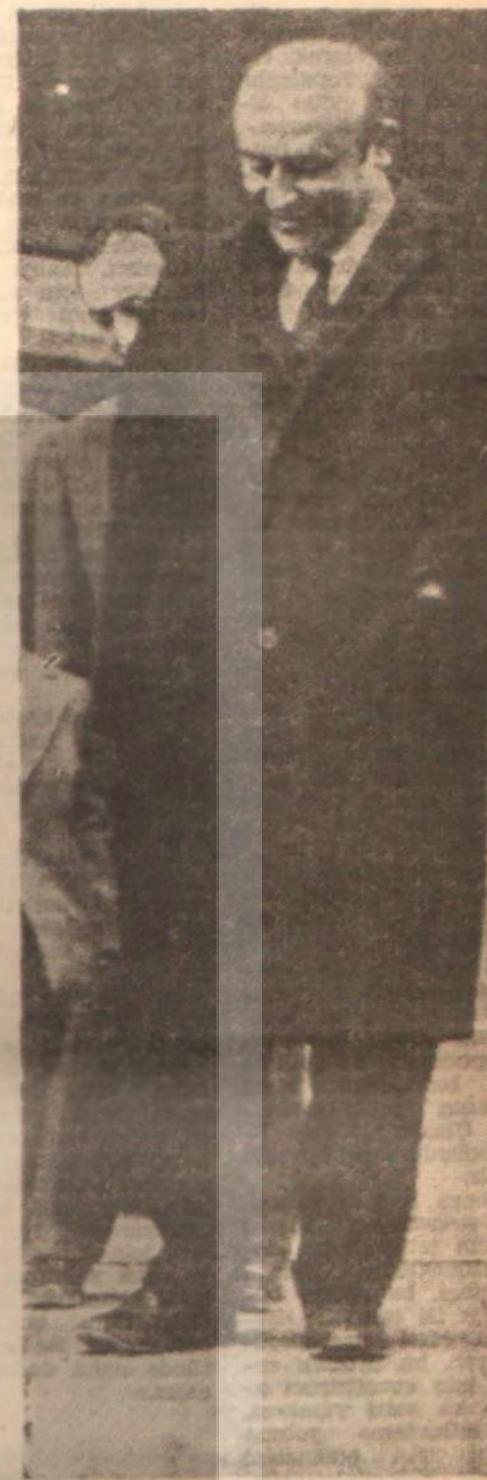
Şimdilerde ötekiler gibi iş adamları da, hiç bir şey yapmamak, diye Demirel'i tenkit etmektedir.

Onu başlangıçta tufaş başka kişiler de, seçimlerden önce Parlamentoda hiç bir zaman milletvekilliği yapmışan Başbakanın tecrübesizliğini ortaya koymuşunu söylüyorlar.

Bir iş adamı bana, (Demirel nutuklarında ve tavırlarında) çok kararlı. Fakat ieraat yok. Bunu için halk, ona olan güvenini yitiriyor. Son dört kez ayırdı, bana vakit verin, bir günde her şeyi yapamaz, diyor. Fakat artık ieraata geçmemeli. Şimdiye kadar hiç bir şey yapılmadı. Demirel, İnönü'de, korktuğu: intihârı veriyor dedi...

Bazı bağımsız politik gözlemler inanmaktadır ki, 80 yaşını aşmış İnönü, son iki ay içinde bir Anayasa bohru yaratmaya çalışmıştır.

New-York Times, 29 Mart tarihli bir sayısında da, Mc Carthy tipi bir kampanyaya giren Demirel'e, Menderes'in yolundan gitmekten kaçınmayı tavsiye etmektedir: «Meclisteki mütlâk çoğunluğu rağmen Hükümet, artan bir serilikle İçi Partisi üyelerine yüklemeye kendini mecbur hissetmektedir. Sol kanat grubu, 450 kişilik Mecliste ancak 15 koltuğa sahiptir ve Hükümet igin bir tehdit teşkil etmekten uzaktır. Buna beraber, Mr. Demirel şimdi yeni (antikomünist) cuma hükümleri getireceğini söylemektedir.

Halk Partisi sözcüsü eski Bakan İsmet İnönü, polis yekillerini kötüye kullanmak ve sol aleyleti hareketinde kanuna aykırı olarak irticâ körüklemekle Hükümeti suçlayarak, İçi Partisinin yanında yer almıştır. Mr. Demirel'in tedbirleri, 1960'ta Türk Ordusu tarafından devrilmiş ve sonra asistan Başbakanın Adnan Menderes'in hâsiyetindeki meclisi çok hatalılaştırılmıştır. Kanun dışı Menderes demokratlarının mirasını sahibi Adalet Partisi, bu taktikleri kullanırken özellikle ihtiyâf etmektedir.

Görlüyor ki Demirel, şimdî Türkiye'de değil, Amerika'da da hayal kırıklığı yaratmıştır.

miktarda gıda yardımını alabilecektir. 42 milyon dolar tutarında bir gıda yardımını anlaşması beklenenken elde edilen miktar ancak 19 milyon dolardır ve bu daya ile mustafa inşaat etmektedir. Soya yağı ve hatta pirine, görünüşe göre, döviz ile ödenecektir. Üstelik satışların karşılığında Cooley Fonuna giden kısmı da, sizan haberlere göre, yüzde 17,5'tan yüzde 35'e yükseltilecektir. Buna yüzde 20 Amerika hükümetinin百分比 da eklenirse, tarım fazlası satışlarının Türk parası kat-

sıklarının yüzde 55'ini Amerikalılara verecektir.

Stok azalmaya, şartlar açılagırmış ve «Gıda üretiminizi artırın» tavsiyeleri başlamıştır. Bu tavsiyeleri «sanayiye borsa» usulüyle yapan AID temsilcisi Prof. Rains, bir özel toplantıda baklayıda açıdan ekartlamıştır. Prof. Üstünel'in evinde eski SBF profesörleri Aren, Yalcın ve Feyzioğlu'nun da bulunduğu bir toplantıda Prof. Rains, «Daha az planlama yapın. Planlama, bürokrasiyi

artırtır. Johnson buna tarafından târfta, tavsiyesinde bulunmuştur. Üstünel'in «Yani daha az devletçilik mi yapalım» sorusunu da «öyle vorulması gerekmek» diye cevâbı vermiştir.

Demirel, «özel planluk»a gecerek, her halde bu «asıl planlama» tavsiyesini yerine getirmeye başlamıştır. Ne var ki «politik» Tinbergen dahi, son basın toplantısında, özel planlamaya ve kalkınma hızını azaltma tekliflerine karşı çıkmıştır.

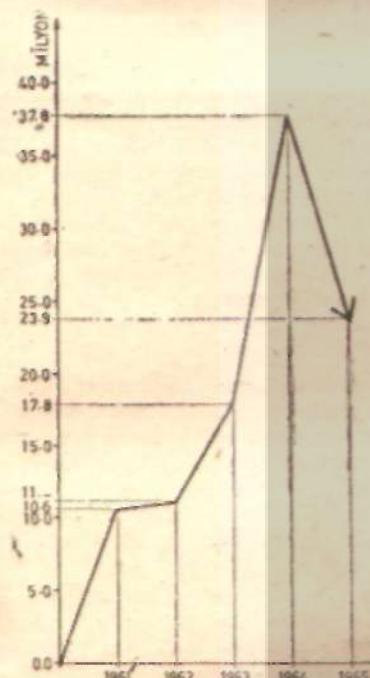

■ KASTELLJLER Rabak
hisse senedi 1750 liradan.
■ KASTELLILER Ereğli
Demir - Çelik 425 liradan.

Milliye'te çıkan küçük ilan.
Suç gazetelerde imiş...

re, 500 liralık ERDEMIR hisse senetleri ancak 425 liradan alıcı bulmaktadır! Aynı değerdeki Rabak hisseleri ise, 1750 liraya satıcı aramaktadır. Nitekim Genel Kurulda kendini «48 hisseli ortak» diye tanıtan Beşir Kemal Uçer, kürsüden, 24 bin lira değerindeki hisse senetlerini 23 bin liraya derhal satmaya hazır olduğunu açıklamıştır! Ve bunun suçu «özel teşebbüs şaheseri» diye sunulan çiftliğin değil, gazetelerindir!

Genel Kurul, tabii ki, bir formalite olarak geçti. Danış Koper, yuxarıdan gelen baskularla Sümerbank ve Karabük'e olumlu oy kullandırılan 10 Ocak 1966 tarihli olağanüstü toplantıda, yolsuzluklardan ibra edilmişti. Ancak bu karar, kamu oyundan biraz utanılarak, kademejî alındı. İdaresi Meclisi ibra edilmişti, fakat şirketin zararlarını yol açan ilgililerden zararların tahsil işi İdare Meclisine bırakılmıştı! Danış Koper'in İdare Meclisi de toplanarak, «herhangi bir şahıs veya müessesesi hakkında takibata mahal olamayacağına» oybirliği ile karar vermişti. Yüce Divanhuk konular, devlet parasıyla dönen özel teşebbüs çiftliğinde böyle

Tasarruf sahibi vatandaşlara 1964'te 37,8 milyon liralık hisse senedi satılmıştır. 1965'te ise bu miktar 23,9 milyona düşmüştür.

kolaylıkla çözülmüyordu. Dosyalar çoktan kapatılmış olduğdu ve Koper ekibinin «ibra» si cepci bulunduğu halde bazı deleger, arte teşâsına rağmen, yine de içlerini dökmeden edemediler. Bu 16 osoaltımları, özet olarak kayınıyoruz:

VEDAT ALPDOGAN (İzabe Müdür) — 600 milyon sermayeli şirket, 2 milyar lira borç altına girmiştir. Borçların vadelerini ve faizlerini bilmiyoruz. Yapılmış inceleme göre, şirket yüzde 20 kâr hesabıyla, yılda 87 milyon lira kâr edebilir. Bu kârın hepsi borçlara verile de, şirket 35 yıl süre ile borç ödeyecektir! Ortaklara da 35 yıl temettiği sağlanamayacaktır. Yılda en az 1 milyar liralık satış yapmak gereklidir.

İşteinde 300 bin ton ham demir için 700 bin ton cevhere ihtiyaç olmaktadır. Hâlen cevher, kamyon, tren ve gemi gibi üç ayrı ulaşım sistemiyle taşınmaktadır. Bu feci bir durumdur.

Kamyon ve demiryolu ile cevher nakli, şirket için büyük zarardır. 1965 faaliyet raporu çok yetersizdir. Beğenmedğimiz ve her vesile ile tenkit ettigimiz devlet kurumişının Genel Kurullarına sundukları raporlar, çok daha mükemmel ve tatminkârdır.

RIZA BARLAS (Yük. Müh.) — Erdemir keşki gerçekten bir özel teşebbüs olsa. Faaliyet raporu, beklenenimiz rapor değildir. Raporda 270 milyon liralık stok olduğu yazmakta, fakat bunun manayı hakkında bliği verilmekten kaçınılmaktadır.

SALIH KUYAŞ (Yük. Müh.) — Üretimde israrla kötü ham madde kullanılması (küre taşı) büyük bir hâtadır. Ve şirketi zarara sokmaktadır. Sümerbank bu hususu bir rapora belirttiği halde, kötü ve zararlı ham madde kullanımasında israr edilmektedir.

ALAATTIN BENLİOĞLU (İktisatçı) — Faaliyet raporunda, kanunun emrettiği kâr ve zarar hesapları yoktur. Ticaret Kanunu şarttır. Buna rağmen, kâr ve zarar hesabı verilmemişine göre, Ticaret Bakanlığı temsilcisi görevini yapmamaktadır. Manisa Bakanlığından bir gün önce 30 Mart tarihli bir mütalâa almıştır, bu Genel Kurula açıklanmalıdır.

BEŞİR KEMAL UÇER (48 hisseli ortak) — Olağanüstü toplantıda hayat kırıklığına uğradım. Uç gün sonra da Ereğli'ye gittim. Ereğli fabrika alanında bütün manüller paslanmış, alan çamurdunun geçmem haide dir. Bir purple uçağ için uçuş kulesi yapılmaktadır. 3500 personeli içinde 779'u memurdur, formen ve general tormen bolugundan geçilmemektedir. Mesai günü saat 10 da Ereğli'nin mahalle arasında fabrikaya ait 50 - 60 araba durmaktadır. Ankara'daki binaya ödenen 432 bin lira yıllık kâr şoktur. 24 bin lirasaya aldığı hisse senetlerini, şimdi derhal 23 bin liraya satmaya âmâdetiyim.

LATIF ORHAN KARAŞIN — İki kişinin parmak kâğıtlarla, her mesele kapanmaktadır. Mamüllerin satışı aracılık kârda 45 kuruş kazanılmaktadır. Nakliyecilere ödenen bedeller de fazludur. Erdemir ise zarar etmektedir. Bu durumda, sermaye piyasasına koşanlar, bundan vazgeçeceklerektir.

HUSAMETTİN ÇOKUN — Şirketin dakik hesapları yaparak, 1970 yılına kadar ki ihtiyaciye cevap verecek biçimde cevher bağlantıları yaptığı olağanüstü toplantıda belirlenmiştir. Neden kireçtaş için de bu yola gidiyor musun?

ORHAN MADENCI (Yük. Müh.) — Bir sonuç alınacağımı umuyorum, zaptı geçsin, diye konuşuyorum. Faaliyet raporunda kâr ve zarar hesabı yok. Bu husus, toplantıya hukuki bakımından nakkış getirilmiştir. Ümit ederim ki, Ticaret Bakanlığı Temsilcisi, rapora bu konuda şerh verecektir. Güçüm yetseydi, bu Genel Kurul toplantısının iptali için dâvâ açardım. Büyük ortakların, bu hususta hiç bir çaba göstermemeleri şayi teşsüftür.

SELAHATTİN TUNCER (Karabük Temsilcisi) — Şirketin borç ödeme gücü yetersizdir. Mamul stokları, zarar getirmektedir. Fiili üretim, tesbit edilen hedeflerin ancak yüzde 54'ine ulaşmaktadır. Genel Müdüriyet hâlâ vadeleri içere edilmektedir. Fakat genel olarak raporu tasvip ediyorum!

POLİTİKA ve ÖTESİ

Bir muktedirin sınırları

Menderes'in on yılda geldiği noktaya, Demirel dört ay içinde gelmek üzeredir. Bozuk bir sinirle yönetimi öneklerini vermektedir Demirel... Her söyle, her harekete dikkat kesilmiş, iş yapacağına onlara uğraşıyor.

Geçende bir gazeteciye öğünerek günleri söyleyordu:

— Bakın bunlar üç günlük gazeteler.. Okuyanadım. Okuyacağım, eve götürüyorum. Cevapları da vereceğim.

Iktidarın başı, gazeteleri okur, ama sınırlı nereye bunlara cevap vermek için değil, bunların karşılığını icraatında göstermek için. Bu, gevşeyen sınırlarını biraz daha gevsetmek için okuyor. Sonra vanndanikâre bir seyler söyleyip, onlar da malzemesi küfür vazifeleri vazifeleri. İşine inanın, muktedir olan adamın küfre ihtiyacı yoktur. O inancı doğrultusunda eline geçen olağan kullanır. Halkın karışmasına, icraatla eleştirmeyi birlikte çıkarır.

Ankara Bayram Gazetesinde çalışım ben. Bayramın üç gününü burda geçirdim. Gazeteyi hazırlarken, eliminden geldiğince objektif olma ve çalıştık. Her eğilimde insan vardı aramızda. Demirel'in vazifelerine da ezaetenin mutena köşeleri ayrılmıştı.

Bir genç gazeteci, Bayramın ikinci günü Demirel'i gazete için ziyarete gitti. Aldığı cevaplar şu:

— Hangi yüzle geliyorsunuz. Gazetenin başlığını da değiştirdi Ulus yapmadınız. Benim size söyleyecek hiç bir sözüm yok. Nasıl olsa, bunları tahrif edip vazgeçeceksiniz. İstediğiniz târifatı yapın, yazın bakalmı?

Arkadaşımız bunları da yazdı. Söylediklerini gazeteve koymaktı. Bunu Demirel veya yakınlarla ulagınanlar olacak ki, bir metnin de Anadolu Ajansına verildiği haberi geldi.

Hayret!..

Bir arkadaşımız sormuş, o cevap vermiş, kostak kostak da, dileğinizi yazın demisti. Simdi Anadolu Ajansını neden araya sokmuştu. A. A. nun bununa ne ilgisi vardı?

— Hadi ajansın metnini bekliyelim...» dedik.

Şimdi bu gazetecilik teknigini anlatmak isterm. Bir gazeteci zider sorumlu ile konuşur, bazı bilgiler alırsa, bu, o gazetecinin malıdır. Anadolu Ajansının veya başkalarının malı değildir. Ancak, alan gazeteci izin verir veya yavşalar, ötekiler de bunu kullanabilirler. Bizim arkadaş da tek başına gitmiş, görüşmiş, vazifesine malzeme teski edecek bilgisi almıştır. Nitekim, Anadolu Ajansı da bültenine aldığı demeçte «Başbakan Süleyman Demirel, AP. Genel Merkezinde, kendisiyle konuşan bir basın mensubuna» divor. Belli ki, Anadolu Ajansının o anda, orda kimse yok. Kendisine sonradan verilmiş, verilenler. O da vasisâti devamda varar görmüs.

İkinin sınır alâmeti içinde, çekinmeden ve hattâ kabadayıklı sözleşmiş sözlerden dönülmek gereki duyuymuş. Belli ki, bazı söz yanlıtları kalemi kâğıdı ele almışlar, söylediklerinden bütübüne dönemeceklerine göre de, metni

ISMAIL TEKİN — Tesisleri

gezmek için Ereğli'ye gittim. Kireçtaşta yüzde 50 toprakla karışık tut. Bir kâr mal mıdır halinde? Yerinde ufak bir tâhâkat, bunları ortaya koymaktır. Raporda belirttiğim 46 bin ton kireç taşı stokunu fabrika alanında göremedim.

LATIF KARAGOZ — Ortaklar

su kılığı sokmuşlar:

— Bayram, huzur ve dostluk havasının kuvvet bulduğu bir gündür. Böyle bir günde bir hükümet başı hakkında yapılan nesriyat müناسip görmüvorum.

Yapılan tezvir, iftira ve isnatları cevaplandıracak değilim. Bunları cevaplaşdırma vakit geçirse, memlekete hizmet edecek zaman bulamam.

Biz niçin ortaya çıktı?

Bize iftira edilsin, diye değil, memlekete hizmet için... İftiraların, tezvirlerin ve isnatların hep varlığı. Bunlar bizi volumuzdan döndürmeyecektir. Bizi milletten ayırmak istiveler, buna muvaffak olamayacak, ortaya attıkları tezvir, iftira ve isnatlar kamu oyunda bize karşı duylan vakıflık ve itimâdı sarsmayaçak. bilâkis milletle olan bağlılığımızı arturacaktır.

Kim ne yaparsa yapsin, bizi sınırlendirmeye muvafak olamayacaktır. Biz, milletin hizmetindeyiz. Bizi bu voldan döndürmek mümkün olmuyacaktır.

Yazılı tekniginden anlıyanlar, yazda sınırlı cümlelerin nasıl kullanıldığını bilenler, su demeci dikkate okusunlar. Kim sınırleniyor, kim serinkanlı oluyor görsünler. Bir Bayram Gazetesi'ne bile dayanamayan sizâsi sicâgına onunla polemiye girenin hizmet anlayışından hâfir gelir mi? Bu sınırlı hizmete vakit bular mu? Hizmet dediği ne ola ki? Can can gazetelere cevap veristema!

İkide bir:

— Biz yârdığımız adamların yerine ocak başkanlarınıza mi tâyin ettik? der.

İste Anadolu Ajansının hali ve vasita kılındığı ölçüler. Bir ajans, devletten himaye gördüğü imkânları bir iktidar başının sınır testininde mi kullanır? Ajansın bundan bir vil önceki obiectivitesine ve bugünkü partizan tutumuna bakın. Oraya kışkırtı olmamak ocak başkanı kimliğindeleri getirirseniz, durum bu olur.

Yârin, TRT de böyle bir kılığa girme istedidir.

Demirel, çevresine sınırlarından yararlanacak kimseleri toplaması, basın ve yayın işlerinden anlayan kimselere danışsa, başına bunlar gelmez. Çevresindekiler kendinden önceki bir iktidarı böyle bir çikmazla sürüklemiştir. Ancak, onlar on vilda bir noktaya gelirler. Demirel bu kötü dângan ve uzmanlarla dört ayda gelmek üzeredir. Ayrıca işlerin «sur» yanı da kalmamıştır. Çevresinde konuşulanlar, kendini sokutları yön, bir kaç saat sonra disarda bilinmektedir.

Biz kendisinin muhalifiyiz, bu açık. Ama çevresindekiler de, son verdiği örnegin üzerine ciddiye eğilirse, dost bellemesin!

Tekrarlayalım; bu kâdagâzâ vade içinde bu, tarihi determinizmin kesin sonucu da değil, beceriksizlik!

Mehmed Kemal

Danış Koper,
Nüfuzlu zat..

etmekteyim. 210 bin ton mamlı yüzde 10'u kadar ek bir yatırım, üretimi yüzde 50 oranında artıracaktır. Mamul ve yarı mamul ihrâc ederek, cevher ithali mümkün kündür.

Erdemir, 1965'te filen işletmeye geçmiş değildir. Bu sebeple, kâr ve zarar tablosu yapılamaz. Tecrübe işletmesi masrafları, teşhis masrafları sayılır.

Genel Müdürlüğü için ödenen 432 bin lira kâr bedeli ucuzdur. Büyük iş hanında, aynı boy bürolarla 840 bin lira istenmektedir. Bu sebeple halihazırda müttevâzi yerde kalmak niyetindeyiz. Ereğli'ye taşınacak servisler meşenesini inceleteceğim. Fakat giymâruk, mall ve diğer işler için Ankara'da kalmak şarttır.

Halen şirkette 84 Amerikan uzman vardır. Bunlar arada orta 9 bin lira ücret almaktadır. Türk personeli arasında ancak 6 - 7 kişi brüt 750 lira ücret almaktadır. Maâş personel arasında aylıklar 500 ila 750 lira arasında değişmektedir.

Bu eğlenceli olduğu kadar acıklı toplantı, Karabük, Sümerbank ve Koppers gibi üç komâdan ortağın parmak kaldırır. Koper ekibini ibra etmesi son buldu. Ereğli - Çelik dosyaları, bir gün Yüce Divan'da açılınca ya kadar bu komedi sürüp giticektir.

KÜRT MESELESİNDE SON GELİŞMELER

Milletlerarası durum

Kürt meselesi, lâfını bile etmekten cedîdîğimiz hassas bir konudur. Ama Türkiye dışında son yıllarda en çok konuşulan meselelerden biri budur. Bu konuda uzun bir araştırma yayınlayan Orient dergisi, kısa bibliyografya olarak 54 araştırmayı ismini saymaktadır. Bunların hemen hepsi son yıllarda yayınlanmıştır. Dergi ayrıca, Amerika, Hollanda ve Fransa'da çıkan bu konudaki yayın organlarının isimlerini vermektedir. Çeşitli ülkeler radyolarında kürtçe yayınlar, günden güne artmaktadır.

Dünya Kürt meselesini konuşurken, bizim olan bitene gözlerimizi kapamamızın vatanseverlikle bağdaşamayağı incinçindayız. Türkmenin tek karış toprağı için canını vermeye hazır insanlar olarak, meseleyi cesaretle tartışmasını bilmeliyiz.

Gerçek sudur ki, Amerikalılar da, Sovyetler de, İngilizler de, büyük petrol şirketleri Kürt meselesi ile çok yakından ilgilenmektedirler. Meseleinin Birleşmiş Milletlere getirilmesi hazırlıkları en faal şekilde yürütülmektedir. Orient dergisinin deyişine göre, «Siyah altının damalarını, insan kâmi damalarından çok daha değerli sayan petrol şirketleri ve devletlerin her biri, Kürtleri kendi çıkarları için kullanma çabasındadır».

Meseleyi ilk kez ön plâna getiren İngilizler olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunu parçalama çabalarında nasıl Araplar için Haşimi Söhâlesini bulmuşlarsa, Kürtler için de Şeyh Mahmud'u ortaya çıkarmışlardır. 1 Aralık 1918'de, Sir Arnold Wilson, 40 kadar aşiret şefiyle bir dokuman imzalamıştır. Buna göre, aşiret şefleri «İngilterenin himayesinde Kürt halkın uygarlığa doğru ilerlemesine müsade» istiyorlardı. Talep üzerine Sir Arnold, Şeyh Mahmud'u «Muhtar Kürt Bölgesi»ne tam yetki ile vali tâyin etmiştir. Arap ve Türk mevârlar tasfiye olmuş, onların yerlerini, İngiliz müşavirlerin nezaretinde Kürtler almıştır. Bu politika 8 Kasım 1918 tarihli Ingiliz - Fransız deklerasyonuna uygundur. Deklerasyon, «Uzun süredir Türk boyunduruğu altında tutulan halkların tam ve kesin kurtuluşunu ve «yerli halkların serbest seçime dayanan ve otoritelerini onlardan alan millî hükümetlerin ve idarelerin kurulması» ni öngörmektedir. (Ama bu edebî läflâr, 1916 tarihli Sykes - Picot anlaşmasıyla iki devletin Orta-Doğu'yu paylaşmasına engel değildi. Paylaşmada Musul, Fransa'ya düşmüştü. Ingilizler uzun pazarlıklardan sonra Türk Petrol Kumpânyasının yüzde 25'ini Fransızlara vererek Musul'a el koydular).

10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Anlaşması da, «Türk Kürdistanı»nda «bağımsız bir Kürt devleti» kurulmasını öngörmüyordu ve Musul ilini bu devlete bağlama kapısını açık tutuyordu. Sevr Anlaşmasının Üçüncü Bölümünde su hükümler vardır:

«Madde 62 — İstanbul'a yerleşmiş ve İngiliz, Fransız, İtalyan temsilcilerinden kurulu üç üyesi bir komisyon, Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde, Kürt unsurunun hâkim olduğu bölgelerde, mahalli muhtarıyeti hazırlayacaktır.

Madde 64 — Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde, 62. maddede bahis konusun edilen bölgelerdeki Kürt nüfusu, bu bölgelerdeki nüfus yoğunluğunun Türkiye'nden bağımsız olmayı istedigini göstererek. Milletler Cemiyeti Konseyine başvurursa ve Konsey, bu nüfusu bağımsızlığa lâyık bulur ve bağımsızlığın verilmesini tavsiye ederse, Türkiye şimdiden, bu tavsiyeye uymayı ve bu bölgeler üzerindeki her türlü haklarından vazgeçmeye taahhüt eder.

Bu vazgeçsin detayları, belli başlı müttefik devletlerle Türkiye arasında özel bir konvensiyona tesbit edilecektir.

Bu vazgeçin gerçekleştiğinde, belli başlı müttefik devletler, Kürdistanın şimdîye kadar Musul Vilâyeti içinde bulunan kışmanın yaşayışını Kürtlerin, bu bağımsız Kürt devletine istekleriyle katılmalarına karşı herhangi bir itirazda bulunmuyacaktır».

Bu hükümler, 1923 Lozan Anlaşması

ile bâtil olmuşlardır. Lozan'da İnönü, «farklı diller konuşular da, iki halkın arasında fark yoktur. İrk, inanç ve görenek bakımdan tek bir blok teşkil etmektedirler» tezini savunmuştur. Lozan'da sâdece Kürt dilinin kullanılmasına saygı söz konusu edilmişse de bu mesele çabuk unutulmuştur.

İngilizlerin Şeyh Mahmud kozu da uzun ömürli olmamıştır. Sir Arnold'un sözlerini yerine getirmekteki tereddütlere üzerine, Şeyh Mahmud 1919'da isyan etmiş ve sürülmüştür. 1922'de doğum yeri Süleymaniye'ye getirilen Şeyh Mahmud, bu sefer kendini Kürt Hükümdarı ilân etmiş, fakat Royal Air Force'un bombardımanları Üzerine, çareyi Iran'a sığınmakta bulmuştur. Bu iki isyandan dolayı Kürtleri güvenilir bulmayan İngilizler, bütün kartlarını Haşimî ailesine oynamışlar ve Milletler Cemiyeti Konseyi 1925'te Musul'u İngiliz mandası altındaki Irak'a vermemi kararlaştırmıştır. Milletler Cemiyetinin iperini çeken İngiltere, Türkiye Cumhuriyetinin Musul ilçesindeki içâlialarını zayıflatmak için de Şeyh Said isyanını körüklemekte kusur etmemiştir. Prof. Nihat Erim'in Sosyalist Kültür Derneği'nde geçen ay verdiği konferansta belirttiğü üzere, «Şeyh Said isyanının altında İngiliz altınları yatakmaktadır».

Pankürdizm, İngilizlerin Arap Haşimi ailesini Kürtlere tercihine rağmen devam etmiştir. 1927'de kurulan Hoynu Teşkilâti, Ağrı Dağı hareketinin temelinde yatakmaktadır. İkinci Dünya Harbi pankürdizme hız vermiş, 1942 de Komîla örgütü faaliyete geçmiştir. Bu örgüt 1945'te gizlilikten çıkışarak, İran'da Kürdistan Demokrat Partisi hâline gelmiştir. Nihayet 1946'da İran'da Gazi Muhammed başkanlığında Mahabat Cumhuriyeti kurulmuştur. Barzani, adamlarıyla birlikte, uzun bir yürüyüşten sonra Irak'tan Iran'a geçerek bu Kürt cumhuriyetine katılmıştır. Fakat İran ordusunun harekete geçiş ile, cumhuriyet yıl sonunda yıkılmış ve Gazi Muhammed asılmıştır. Stalin, İran hükümetinden sağladığı bazı petrol imtiyazlarına karşılık, işgal altında tuttuğu Iran topraklarını kolaya terkettiği gibi, Mahabat Cumhuriyetini de yaşatmak için en ufak destek getirmiştir. Barzani, yenildiken sonra, başka gidecek yer olmadığından Rusya'ya sığınmıştır. Fakat Amerikan kaynakları, o nun bir ahticomünist olduğunu kesinlikle belirtmektedirler.

Mahabat hezimetine rağmen, Kürdistân Demokrat Partisi (K.D.P.), gizlilik içinde yaşamıştır. İran'dan sonra, 1946'da Irak'ta da K.D.P. kurulmuş ve 1958'de Dr. Nurettin Zaza liderliğinde, K.D.P. Suriye'de de faaliyet göstermiştir. Batılı kaynaklar, K.D.P.'nin ancak Türkiye'de subesi olmadığını yazmaktadır.

BARZANIN AMERİKA İLE FLORTU

1958 İrak ihtilâlinde sonra General Kasim, Barzani'nin liderliğinde olmak şartıyla, K.D.P.'nin açık faaliyet göstermesine müsaade etmiştir. Barzani, İrak Hükümetine karşı giriştiği ayaklanmanın, İrak sâhînâsında bir iddia taşımadığını, pankürdizme karşı olduğunu ileri sürdürmektedir. Barzani, 1959'da İngiliz gazetecisi, David Adamson'a, «Irak Kürtlerini İran Şâhînâ ve hattâ Türkiye'ye bağlamaya çalıştım», söylemiştir! (David Adamson, *The Kurdish War, London 1964. P. 166*) Barzani, Amerikan Hükümetini bir cins elçilik yapan dostu New York Times Orta-Doğu Muhabiri Dana Adams Schmidt aracılığı ile de Washington'a, «Amerikan yardımını karşılığında, Kürt askeri potansiyelini CENTO emrine verme» teklifini ulaştırmıştır. (Orient. Sayı 32-33, S. 74). Barzani, K.D.P.'nin Altıncı Kongresinin bir kararı ile, Başkan Johnson'a saygılarını da iletmistiştir!

Barzani, kurnaz bir savaşçıdır, fakat geri fikirli bir feodalıdır. K.D.P.'nin ilerici unsurlarını zaman zaman tasfiye etmiştir ve askeri harekâta giriştiğinden beri israrla Amerikan desteğini araştırmaktadır. Washington da Arapların sola kaymasına karşı, Barzani kozunu oynama eğilim'eri göstermektedir. Nitekim Barzani ve Washington

arasında bir cins elçilik yapan ve aşağıda bir konferansı okuyacağınız Dana Adams Schmidt, Kürt meselesinde tek çözüm yolunun, Irak, Iran ve Türkiye'de federasyon olduğu tavsiyesinde bulunmaktadır. Konferansçıya göre, bu vapumuzsa, Sovyetler Birliği meseleyi sürdürerek, belki de silâhla destekleyecektir ve Orta-Doğu parçaları olabilecektir.

Kürt meselesiyle, Sovyetler de, «Barzan tamamen Batılıların eline düşer» korkusuyla ilgilenemeye başlamışlardır. Sovyetler Birliği, başlangıçta, oldukça şiddetli bir antiempiryalist tutum takınan «Kâsim'ı desteklemiştir. Irak Komünist Partisi, Barzani hareketi başlayınca, ayaklanması: «Kürt ağaları ile CENTO'nun kemplosu» diye nitelendirmiştir! Fakat Sovyetler Birliği, zamanla Barzani'ye karşı daha dikkatli bir tutum takınmaya başlamış ve Pravda, 18 Ağustos 1964'te Barzani'ye karşı çıkan ve onun tarafından tasfiye edilen komînizan Kürt liderlerini «macerası eğilim» göstermekle suçlamıştır. Sovyetler Birliği'nin dış ülkeleri için hazırlanan bir yayın organı olan «Temps Nouveaux» da 16 Şubat 1966 tarihli sayısında, Amerikalı yazardan farklı olarak herhangi bir formül ileri sürmekten kaçınmakla beraber, savaşın durdurulmasını ve «adalet ve demokras» esaslarına göre, Kürt meselesine gerçek açıdan bir çözüm yolu bulunmasını telkin etmektedir.

Orient dergisi ise, durumu şöyle belirtmektedir: «Kürt hareketi..., milletlerarası seyâkâllere ve Batılı büyük devletlere yaptığı müdaâhale taleplerinin boşça çıkmadan bitkarak, şimdîye kadar arada strada verilen beyanlardan ibaret kalan Sovyet desteğini kesinlikle araştırabilir. Veya aksı yönde, komînizmîlerin ve Irak Komünist Partisinin Kürt politikasında oportünî davranışları üzerine, bareket, iyice Batıya kayabil ve gelecekteki Kürt devleti sine içinde vereceği petrol imtiyazları karşılığında bir Amerikan desteği formülünü cazi bulabilir.»

Petrol şirketleri de mesele ile elbette yakından ilgilidir. Onların çıkarları, Kürt savaşının sürmesi ve zayıf düşen Irak Hükümetinin, 1961'de Kâsim'ın denediği biçimde, petrol kaynaklarına sahip çıkmaya kalkışacak fırsatın yoksun kalmasıdır. Kürtler ise, kendilerinin saydıkları topraklardan çıkan petrol dolayısıyle şirketlerin Irak Hükümetine yılda verdiği 300 milyon doların yakın payla, onlara karşı harbin yükselmesinden sikayetçidirler. Zaman za-

Barzani kuvvetlerind

man Irak Petrol Kumpanyasını millileştirme tehdit etmektedirler. Fakat hâlen Arapların millileştirme tehdidini çok daha güçlü green petrol şirketi, harbin böyle sürmesinden yanadır.

Bütün bu karışık işte, en acayıp tutum, CENTO dostumuz Iran'ındır. Kürdistân Demokrat Partisinin Iran kolu yöneticilerini hapseden Şâh, Araplara karşı Kürt hareketini desteklemektedir. Son zamanlarda Barzani'nin edindiği ağır silâhların Iran yolu ile ulaşığı açıklıktır. Barzani'nin durumunu kuvvetlendiren bu ağır silâhların Amerikan müsâadesiyle sağlanlığı kolayca tahmin edilebilir. Arapların güçlenmesinden ve Iran'daki Arapların yaşadığı toprakları talep etmesinden ve petrol meselesi çârmâşından fena halde ürken Şâh, Arapları zayıflatın bir dâvâ olarak, Barzani hareketini silen desteklemektedir.

Irak'ta ise harp sürüp gitmektedir. Büyüklâdevletlerin herhangi birinin bugünkü tutumlarını biraz değiştirmesi, Birinci Dünya Harbinden sonra olduğu gibi, Kürt dâvâsının milletlerarası bir mesele hâline gelmesine yol açabilecektir. Türkiye, bu muhâtemel gelişmeleri gözündünde tutarak, yeniden bir politika uygulama durumundadır. Türkiye'deki Amerikan birlüklerinin, Doğu kurulacak mühâyyel bir devlete şimdiden yardım manevraları yapmaları, bizi artık uyarmalıdır.

Sömürgecilerin, Yirminci Yüzyıl başında kurdukları Royal Central Asian Societyde, Amerikan Hükümetine çok yakın olan Barzani'nin dostu gazeteci Dana Adams Schmidt'in verdiği ve önemli kişimlarını yayıldığı konferans da bu açıdan derlendirilмелidir. YON

Amerikalı gözüyle

KÜRT MESELESİ

Dana Adams Schmidt

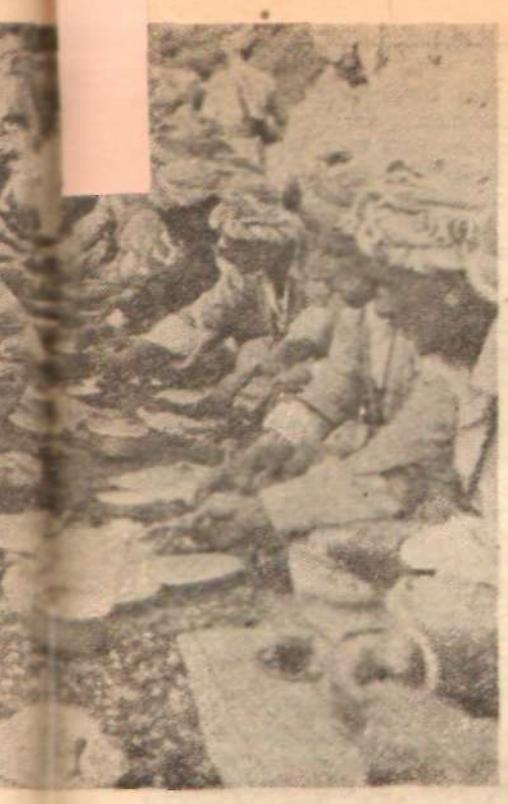
Kuzey Irak Kürtleri, 1961 Eylülünden beri muhtariyet işin savasmaktadır. Ben, Kürtleri üç kez ziyaret etme fırsatı buldum. Bu konuda konuşmamın gereklisi de, bu ziyaretlerdir.

Once Kürt halkı hakkında, onların nerede yaşıdıklarını ve kim oldukları konusunda biraz bilgi vereyim. Yaşıdıkları bölge Kuzey Irak, Kuzey-Dogu Suriye, Güney-Dogu Türkiye ve Batı Iran boyunca uzanmaktadır. Sovyetler Birliği'nin Güney hâdut bölgesinde de bir miktar Kürt vardır. Tahminlerime göre, bölgede 10 milyon Kürt yaşamaktadır. Bu nüfusun 1,5 ile 2 milyonu Irak'ta, 300 bini Suriye'de, 5 milyonu Türkiye'de, 2 ile 3 milyonu İran'da ve 175 bini Sovyetler Birliği'nde bulunmaktadır.

Kürtler arasında modern milliyetçilik 1910 yıllarında İstanbul'da bir Kürt Cemiyeti kurulması, Kürt okullarının açılması ve Kürtçe dergilerin yayınlanması ile başlamıştır. Kendi gelenekleri ve edebiyatı ile esinlenerek, Kürt milliyetçileri, daha başlangıçtan itibaren, Arap ve Ermeni mil-

iyetçileriyle kardeşçe bağlar kurmayı araştırmışlardır. Bağımsızlık hakkı tâmiy 1920 Sevr Anlaşmasıyla, Kürtlerin ümitleri başdöndürücü yükseltiklere ulaşmıştır. Fakat Kemal Atatürk, kendini kabul ettirmiştir ve Sevr Anlaşmasının tamamamıştır. Böylece, azınlıkların self-determination hakkını undan Lozan Anlaşması, bir gerçek hâline gelmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde, bir sürü Kürt ayaklanması olmuşsa da, sert biçimde bastırılmıştır. İlk ayaklanması, 1925 te geniş ölçüde tesadüfen başlayan Şeyh Said hareketidir. Sonucusu ise, Irak hûduduna yakın dağların içra yerlerine yerleşmiş Dersim Bölgesi insanların, Batı illerine sürgün gitmeye mukâvemet etmesi üzerine Mayıs 1937'de vuku bulmuştur. Bugün Türkiye'de, Kürt camiasının geneliksel sosyal organizasyonu bürgün, hapis ve idam yolları ile târip edilmiştir. Kürtçe konuşmak, Kürtçe yayın yapmak ve Kürt millî kostümünü giymek kanuna aykırıdır. Kürtler, resmen «Dağ Türkleri» dir. Bu nüfusla beraber, kabul edilmelidir ki, son

oden bir grup yemekte.

zamanlarda Türkiye'de Kürt meselesi'nde yeni bir liberalizmin belirtileri görülmektedir.

Komşu Iran'da, Kürt hareketlerinin bastırılması, belki de Kürtler ve İranlılar arasında ilk yakınılığı dolayısıyla, çok daha az şiddetli olmuştu. Iran'ın Kuzey-Batı kismındaki Mahabad'ta Kürt Cumhuriyetinin 1946'da ilâni ve Kürt milliyetçiliğinin yükseleri yayılmıştı.....)

Irak'ta Kürt ve Araplar arasındaki düşmanlık devam etmektedir. Bazi dönemlerde, Kürtler ve Araplar birlikte Osmanlı İmparatorluğu'na karşı çıkmışlardır. Bu çok Kürt, Arap ülkelerinde yüksek mevki'ye gelmiştir.

İngilizlerin Kürtlerle ilgisi 1920 yilla doğru, bazı Ingilizlerin Kürdistan'ın bağımsızlığı fikrini tutmaları ile başlamıştır. Noel isimli bir Ingiliz binbaşı, hükümeti için Kürtler hakkında bilgi toplamak amacıyla, çözülen Osmanlı İmparatorluğunun Doğu bölgelerini dolaşmıştır. Sonra Irak'ta 1920 yılında ve 1930'lara doğru, Ingilizler, Güney Kürdistan Hükümdarı olmak isteyen Şeyh Mahmud'u önce cesaretlendirmiştir, sonra tasfiye etmişlerdir.....)

Molla Mustafa Barzani, 1934 yılında sahneye gönümüştür. Barzani, bana, ailenin «Amadiyah» prenslerine kadar uzadığını söyledi. Bu, şimdî Irak'ta bulunan eski Kürt prenslerinden biridir. Ailesi, hâlen Barzan'den bir köyün cavarına yerleşmiştir. Aile mensupları, Naksibendi tarikatından şeyhlerdir. Fakat Molla Mustafa'nın büyük ağabeyi Ahmed, dînî geleneği sürdürürken, o askerî heveslenmiştir ve 1931 yılında 27 yaşındayken Barzan'ları Şeyh Raşîd'e karşı savaşa yönetmiştir.

Savaş, tamamen bir aşiret çatışması olarak kabul edilmiştir, fakat Irak hükümeti Şeyh Raşîd'i, Ingiltere de Irak hükümetini desteklemiştir. Ingiliz hava kuvvetlerinin de katıldığı bazı ağır savaşlardan sonra, Barzani ailesi Süleymaniye'de entere edilmiştir. Sürgün, genç Barzani için sanıldığından çok daha az zor olmuştu. Zira, Süleymaniye Kürt milliyetçiliğinin manevî merkezidir.

1943'te Molla Mustafa kaçip Barzan bölgesine gelmiş ve savaşa yeniden başlamıştır. Bu sefer, karşısına getirilen kuvvetler, gerçekten çok büyükler. Harp ilerlemiştir ve Ingiltere kuzey dağlarında ayaklanmayı hiç de hoş karşılamamıştır. Bunun sonucu, 1945 yazında Barzani olağanüstü bir teşebbüs girişti. Barzani aşireti ile ona bağlı aşiretleri, Kuzey Irak'tan Iran'a doğru, Mahabad cavarındaki Sovyet ve Ingiliz

igal kuvvetleri arasındaki bölgeye göç etti. Bazi tahminlere göre 10 bin, Barzani'nin kendisine göre 35 bin kişi göçe katılmıştır. Bu bölge ne Rusya'nın, ne de İngiltere'nin kontrolündeydi. 1941 yılidan, Rusların çekildiği 1947 yılına kadar, bölgede sili bir muhtariyet gelişmiştir. Kürt milliyetçileri, cumhuriyet ilân etmek bir ordu kurmak ve politik kurumları ilk adımlarını atmak imkânına sahiptiler. Ruslardan, biraz destek gördüler, fakat Kürtlerin komünist partisinden hoşlanmayı ve Rus kontrolüne girmekteki isteksziliği üzerine, Rus yardımı çok sınırlı kalmıştır. Molla Mustafa, Kürt Cumhuriyetinin genç generallerinden biriydi ve Ruslardan alınan bir üniforma ile Mahabad generali olarak fotoğraf çekti. Sonraları bu fotoğraf, onun Sovyet ordusunda generallik yaptığından delili diye kullanılmıştır. Fakat bu, tamamen yanlışdır.

Rus çekilmesinden ve Iran ordusunun gelisen sonra, 1947 yıl başında Kürt Cumhuriyeti gökmüştür. Kürt Başkanı Gazi Muhammed, Amerikan Sefiri George V. Allen'in kurtarma teşebbüslerine rağmen, asılmıştır. Irak'a dönen Barzani'nin bazı adamları da aynı akibe ugarmıştır. Molla Mustafa ise savasmayı seçmiştir. Dağlarda yonnettiği 400 adamlı, eteklerinde Iran, Irak ve Türk ordularının bulunduğu dağlarda, Iran, Irak ve Türkiye arasında ileri geri dolaşmış ve tekrar Iran'a dönerken 16 Haziran'da Sovyet bududuna erişmiştir.

Kürt lideri, Sovyet himayesini arzulamamıştır. Ingilizler ve Amerikalılar yardım istemiş, fakat sonuç alamamıştır. Yalnız Sovyetler Birliği, ona ve adamlarına iltica imkânı vermektedir. Barzani ve ekibi, Rusya'da 12 yıl kalmıştır. Barzani'ye Moskova'da hayli rahat yaşamak ve Diller Akademisinde Rus dili, ekonomi, coğrafya ve fen derslerini izlemek imkânı sağlanmıştır. Adamlarının göç ise kısa bir askeri eğitim görmüş ve sonra kabiliyetlerine göre ticaret, tarım ve öteki konularda yetişmişlerdir. Tahmin edilebilir ki, Ruslar otların Orta-Doğu'da Sovyet ateşleri olaçaklarını düşünmemektedirler. Fakat gerçekde Molla Mustafa, muhümelen Rusya'da 12 yıl zarfında ögrencilikleri sayesinde, Kürtler arasında antikomünistlerin lideri olmuştur. Çok az istisnası ile adamları da millî hisseleri, din ve aşiret bağınlıkları dolaşımıyle, komünizmin etkisine tamamen kalmışlardır.

1958'de Kasım iktidarı ele alıncı, Barzani'yi geri çağırdı. Ruslar, onun dönüsünde müsaade ettiler. Başlangıçta Barzani, Irak'ta Kürtler ve Araplar arasında eşit ortaklık vaad eden Kasım ile işbirliği yapmıştır. Fakat işbirliği pek uzun sürmedi. Kürtler, İraklılarının sözlerini tutmadıklarını ileri sürdüler. 1961 Eylülünde harp başladı. «Cesur Adamlar Arasında Gezi» adlı kitabımda buna «Muharebet İçin Savaş» adını verdim.

Hâlen süren bu savaş sırasında Barzani, gerilla taktiklerini bir strateji hâline getirmeyi başarmıştır. 20-30 bin kişilik bir ordu kurmuştur. Ordunun «fedâiler» denen 4-5 bin kişilik çok gücü bir grubu vardır. ....)

Kürtlere karşı harp, Kasım rejimini zayıflatı ve düşündünde önemli rol oynadı. Yeni rejimi ellerinde tutan Baas liderleriyle Barzani arasında, daha önce bazı gizli temaslar olmuş ve sözlu bazı anlaşmalara varılmıştır. Baas ile müharebe yapıldı ve yeni rejimle müzakerelere başlandı. Fakat Baas'cılar, Kürt milliyetçiliğine tâvizler vermeye niyetli degildiler. 1963 Haziranında, Bağdat'ta müzakereler sürerken, Irak ordusu bâcuna geçti. Bu şümunlu bir taarruzdu ve harbin muhtemelen en vahsi çatışmasına yol açtı.

Baas rejimi, Arif'in liderliğindeki 1963 Kasım darbesi ile devrildi ve 10 Şubat 1964'te Başkan Arif ve Barzani aynı zamanda yaptıkları beyanlarla ikinci bir müharekeyi başlattılar. Mühareke Kürtler

arasında anlaşmazlıklara yol açtı. Celâl Talabani ve K.D.P., Kürtlerin başarılı bir savaş verdiklerini ve Kurdistan muhtarıyeti açıkça tanıtmadıkça müharekeye yanaşmamaları gerektiğini ileri sürdüler. Molla Mustafa ise Arif'in teklifini kabul hususunda diretti.

İnancı odur ki Molla Mustafa halkın son derece yorgun olduğunu gördüğü için müharekeyi kabul etmiştir. Muharipler, bir nefes almaya, ailelerini görmeye, tarlalarını ekmeye, evlerini yeniden yapmaya, ferdi ve kollektif kilerlerini doldurmaya muhtaçtılar. Her iki taraf da, müphêm vaadlerini yerine getirmedikleri halde, 1964 Şubatından 1965 Nisanına kadar süren uzun mühareke döneminde, bu işler başarıldı....)

BARZANIN AGIR SILAHLARI

1965 Nisanında başlayan harbin son safhasında, Irak Ordusu, mühareke sırasında Kürtler elinde bulunan bir takım kassaları işgal etti. Baas kampanyasında olduğu gibi, 5 tümenden kurulu 60 bin kişilik Irak ordusunun beşte dördü kuzeyde savaşa katılmaktadır. Baasciların yaygın taarruzuna karşılık, Başkan Arif'in ordusu, ufak cephele çok büyük kuvvetler yığarak seçilmiş bölgelerde harekata girişmektedir.

1965 yazı sonlarına doğru Kürtler karşı taarruza geçtiler ve arazinin bir çok kısmını geri alarak güçlülük bir stratejik duruma eriştiler.

Barzani'nın dış bilkelerdeki temsilcisisi İsmet Şerif Vanlı'ndan aldığı mektuba göre, geçen yaz ve sonbaharın büyük haber, Kürtlerin ilk kez olarak bazı ağır silâhlardır etmesidir. Hic debole, o, bunları ağır silâhlardır saymaktadır. Ağır havanlar, ağır bazukalar ve toplar ile Kürtlerin, güçlü Irak mevzilerini susturduklarını yazmaktadır.

Üç önemli askeri gelişme vuku bulmuştur: Bunlardan ilki herhalde yeni silâhlardır sayesinde, Kürtlerin Iran hududuna doğru ilerleyen bir ordu hareketini durdurma ihtiyacı. Kasım'dan beri, Irak ordusunun temel stratejik hedefi, Iran hududuna erişerek Kürt bölgesini ikiye bölmek ve Iran ile Kürdistan arasındaki trafiği durduracak duruma gelmektedir.

Ikinci gelişme, yazın, Irak ordusunun Şaklava ve Erbil arasındaki Safin dağlarının işgaliydi. Sonbaharda, yine herhalde yeni silâhlardır sayesinde, Kürtler, dağları geri almışlardır. Dağlar, Kuzey-Dogu Irak ile Erbil, Kerkük ve Süleymaniye'deki büyük Irak askeri üsleri arasındaki bellî başlı yolları hâkimdir. Kürtler, bir çok kez Irak askeri kamplarını da bombalamışlardır.

Son gelişme, Irak ordusunun kontrolünde sanılan bölgelerde. Kürtlerin daha aktif olduğu orta yolda bir köprü uğurlanmıştır. Aralıktı Bağdat Radyosunun kürdçe spikeri ve Irak hükümeti lehine radyo konuşan bir takım Kürtler öldürülmişlerdir.

Bütün bunlara bakınca, inanıyorum ki, Kürtler savaşın başladığı 1961 Eylülünden beri her yıl mesafe kazanmışlardır. Ve şimdi Kuzey Irak bölgesinde çok kuvvetli şekilde hâkimdirler. Harp döneminde, bir Kürt sivil idare sistemini kabaca kurmuşlardır. Kendi malî ve kazai sistemlerini yürütmekte, vergi toplamaktan ve adalet dağıtmaktadırlar. Bunun üzerine, bir polîtik görevde oturmuşlardır. Seçim yapma imkânı zâir karısında, parti, ordu ve Barzani'nın temsilcilerini bir araya getiren bir cinis parlamento kurulmuştur.

SAH KURILERDEN YANA

Mevsimin önemli politik gelişmesi, Misirler, İraklılar, Kürtler ve İranlıların tesis ettiğleri garip politik düzide vuku bulan değişiklikler olmuştur. Misirler ya da hiç değilse onlar arasında muhteris Nâsır, uzun süre Irak'ta bir politik basamak aramaktaydı. Başkan Arif'in rejimi ile kurduğu bağları sayesinde Nâsır, bu amaçına erişmek üzere olduğu düşüncesi içindeydi. Nâsır'ın bu büyük politik baskısı, Iran Şahını yıldırdı fena halde endişelendirmektedir. Salırgan Nâsır'ın yalnız Irak'a nüfuzla kalmayı Basra körfezindeki ufak şeyhliklere, özellikle Kuveyt'e de hâkim olacağı kanısındadır. Şaha göre, Arap milliyetçiliğinin şampiyonluğunu yapan bir Nâsır, stratejik önemi büyük Irak'ı ve Kuveyt'in büyük malî kaynaklarını ele geçirerek güçlenirse, geniş Arap nüfusuna sahip Iran'ın zengin Khuzistan bölgesi için çok ciddi bir tehdit edecektir. Şahı daha yakından kuşkuşturan ve Nâsır düşmanlığını iten başka bir neden, Nâsır'ın Orta-Doğu'ya kraliyetle bağdaşması

inkansız devrimci güçleri temsil etmesidir. Nâsır, tahta yönelik bir tehdittir.

Gerçek ya da hayatı Nâsır tehlikesine karşı Şahın cevabı, bir yandan silâhlı kuvvetlerini güçlendirmek, öte yandan ise Kürtlere, biraz kapalı biçimde, tebessüm etmek olmuştur. Bildiğim kadariyla, Şahın Kürtlere lütfü, Iran hudut bölgesinde nisbeten serbeste harekete müsaade etmesidir. Kürt liderleri ve Batt gazetecileri, fronya ile Barzani'nin bölgelerine serbestçe gidip gelebilmektedirler. Milletlerarası Kızılbaş, şiddetle ihtiyaç duyulan tıbbî malzemeyi gönderebilmisti. Kürtler, dar malî imkânları çerçevesinde, Iran yoluyla askeri malzeme ithal edebilmektedir. Son zamanlarda alınan «ağır silâhlar» şüphesiz bu yoldan gelmiştir. Yaralanan bazı Kürtler de, zaman zaman Iran hastanelerinde bakılmaktadır.

Iran yardımının anlamsızlığını büyütmek, öne bir yanlışlıktır. Unutmağ gerekiyor ki, İranlılar da kendi Kürt azınlıklarından korkmaktadır ve Barzani 1964 - 47 günlerini hatırlayan Iran'ın yüksek rütbeli bazı subayları tarafından evilen bir kişi değildir. Zira o tarihlerde, Mahabad Cumhuriyetinin Iran ordusuna mukavemetini Barzani aşireti mızraklaşmıştır. Bu sebeple Şahın Kürtleri, savaş kazanmaya yeterlik kadar bile desteklenmesi şüpheliidir. Şahın amacı, Kürtlere ayakta duracak kadar yardım ederek, Irak Cumhuriyetini diken üzerinde tutmaktadır.

Kürt ordusunun başlıca ikmal kaynağı, hâttâ teke yakın ikmal kaynağı, Irak ordusudur. Kaçakçılık ve baskınlarla, malzeme buradan sağlanmaktadır.

Evelce Londra'da sefir olan yeni Irak Başbakanı Abdurrahman El Bezzaz, Kürtler ve İranlılar arasındaki ilişkileri bozma ya büyük önem vermektedir. Askerî baskın'dan Kürtleri yenmemiye Bezzaz, Tahan'da bir Şahı okşama kampanyasına gitmiştir. Nâsır'ın Irak'a nüfuzu konusunda Şahın korkularının yersiz olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Bağdat'ta olgunlaşmış bir Nâsıcı darbenin başarısızlığı iddiaları desteklemiştir.

Belirtmek gerekiyor ki, Türkiye bu manevraların dışında kalmaktadır. Zira Türkler, 1961'den beri budularını sıkı şekilde kapalı tutmuşlardır. Barzani de Türkiye Kürtleri ile temas kurma teşebbüsünden ve dış dünya ile Türkiye yoluyla irtibat aрамaktan kaçınmıştır.

Bezzaz'ın kaydettiği bir başarı, Misir makamlarını, 1963 Haziranından beri Kahire'de Barzani'nın temsilciliğini yapan Şevket Ekrevi'yi uzaklaştırırmaya ikna etmesi olmuştur. Böylece Nâsır'ın, Kürtlerle yaptığı ufak flörtün sona erdiği düşünülmektedir. Nâsır, Irak'ta Baas rejimi ve Kasım köpeklerini gerekince dövmek için Kürtleri yaraları bir sopaya söylemiştir.

Başbakan Bezzaz, bir yandan Kürtleri Iran ve Misir'da buldukları sempatik davranışlarından tecride çalışırken, öte yandan da Barzani ile temaslar aramaktadır. Kürt milliyetçileriyle anlaşmaya varmayı arzu etmemiştir gibi konuşmaktadır. Fakat anladığım kadar ile, ilk Baasciların ileri sürüdükleri ademi merkezî planından öte bir şey teklif etmemektedir. Bu sâdece idarî bir tedbir olacak ve Kürtleri Irak'ın öteki bölgelerle bir duruma getirecektir. Kürtlerin, Irak Cumhuriyetinin avrı ve temel bir etnik unsuru olarak, ABD'yi teşkil eden devletler gibi, ayrı politik kurumlar, yürütme ve yasama organları kurma taleplerine, bu teklif ciddi tâvizler getirmekten uzaktır. Keza, ordusunun bir eyalet polisi ve jandarma kuvveti biçiminde muhafaza sâsi, Bezzaz'ın teklifi yer vermemektedir.

Kürtlerin ise muhtariyetten anladıkları budur. Yalnız Amerikanın değil, Yugoslavya ve İsviçre gibi çok milletli devletlerin politik havatlarına çeşitli biçimlerde yön veren federal ilke başka türlü olamaz. Bugün Irak'ta, fakat yarın Türkiye ve İran'da Kürt meselesine getirilecek tek akıcı çözüm yolu budur.

Eğer Batı Dünyası, Kürtlere, Irak, Türk ve Iran devletleri çerçevesinde millî taleplerine erişme imkânını sağlamazsa, Kürt millî dâvâsını, Sovyetler Birliği'nin istismar edeceğini ve belki onları manen olduğu kadar silâhla da destekleyeceğini bir gün gelebilir. O zaman bildiğimiz Orta-Doğu'yu tuzla buz olabilir.

Barzani'nın karargâhından aldığı söze göre, o, Irak'ta federal sisteme içinde muhtariyetten azına kesinlikle razi olmayıcaktır. 1964'ün uzun mübarekesinin böülü etkilerini ve 1965 yıl başında aşiret çözümlerini geride bırakan ve yeni silâhlar elde eden Barzani, kendini her zamankinden çok kuvvetli görmektedir.

Dan Adams Schmidt, Molla Barzani ile.

Bir Geziden İzlenimler

ARAP DÜNYASI UYANIYOR MU?

Suriye'de Diriliş Partisinin Sosyalizmi

Niyazi Berkes

Beyrut'tan Şam'a gidiyorum. İkiinci Arap ülkesinin başkentine. Sınırları geçmeden önce ögrendiğim ki benim Lübnan vizem bir defalik. Fakat hiç uğraşmaya lüzum yokmuş. Dönüşümde, sınırda yolda yolu sayısını görüp Lübnan'ın kolay kazanılan gelir kaynaklarından birinin de bu olduğunu anladım. Suriye gibi boyuna devrim yapmadı hâdeti ihtisaslaşmış bir memleketin yanlarında, böyle kapısı bacası salkum saçak bir memleketin bulunduğu ilginç bir şeama ikisi arasında gelişen hacmi beni hayli düşündürdü. Suriye devrimcilerinin elinden, bu sınır aşarak, Lübnan'a kim bilir neler akmaktadır.

Beyrut'tan Şam'a yolculuk Amerikada Kolorado dağlarını aşıp Kaliforniya geçiş kadar teşkilâh ve rahat Şoför, büyük büyük otellerden yolcularını birer birer devşirdikten sonra yola koydu. Hem arabayı kullanıyor, hem de önce İngilizce, sonra Fransızca (sırada dikkat ediyor) şakir şakir izahat veriyor. Amerikada buna benzer bir işi hiç zahmetşiz yapacak rahatlıkla yapıyor işini.

Amerika dekoru, Lübnan dağları, sınıca kadar sürdü. Sınırları geçince Kaliforniya yerine orta Anadolu'nun çaplı ve insafsız bölgelerinden birinin bir esine girdik. Yollar daraldı, kötüleşti. İslâm dünyasının en eski ve mübarek şehirlerinden biri olan Şam'a geldiğimiz zamanamba bir Arap ülkesine geldiğimi anladım.

Şehrin bir yanında, büyük bir sömurge karargâhı gibi duran muazzam Semiramis otelinin önünde darduk. Etrafa söyle bir baktım. Bir yanda yeme ve uyurma bina ar到最后. Palaspore içinde bir kalabalık. Başında fes, arkasında çarşaflı ayaklı, orta yaşı eski zaman efendileri. Otelin salonu Fransız ve Amerikan turistleriyle dolu. Çoklu bayan.

Şam'ın Emevi camii dünyaca meşhur. Otomobilin gideceği yere kadar gitmekten sonra cami doğrularak yürümek gerekiyor. Bir an içinde Pakistan ve Hindistan'dan beri gördüğüm gerçek bir şark tablosu ile karşılaştım. Karşılıktım değil, içinde yüzüyorum. Turistler için ne eğlenceli olmalı. Fakir bir insan denizi içinde kulaç atıyorum. Yüksek dalgaları yara gibi göğüs göğüse, kulaçlaya kulaçlaya cami kapısına nihayet yanaşabildim.

Yan kapıdan girilen bir antrede yakalarımıza çadır bezinden terlikler bağlanacak. Çok turist var. Kolları çaplı olan Hristiyan bayan turistlere çok sık ince siyah mantolar giydiriliyor. Çok genç bir Avrupalı hanımının üstünde bu siyah manto ona bir madonna güzelliği veriyordu. Yalnız yüksek önceliği iskarplarını çadır bezleri terliklere hademeler bir türlü uyduruyorlardı. Nihayet kendisi eğildi, kendi eliyle iskarplarını çıkardı; hademelerin kabahatleri arasında bir çift güzel ayağını terliklere girdiğini ve camiye doğru aktığını gördüm.

Bu, antre ile cami arası bir yer. Yer yer cemaatler, önlere vakur, heybetli, beyaz ağır cübbe giymiş yaşlı bir imamın arkasında namaz kılıyor. Mümminlerin çoğu yoksul insanlar. Hastalık, ayakları çarpuk çırupuk ve kırılı. Yoksuların dindarlığı bana çok dokunur. Bence zenginler dindar olmalı: fakirler hiç olmazsa bu işten muaf olmalı, biraz dirlenebilir. Bu ödevi zenginler yüklenmelii. Ama öyle olmuyor: tam tersi oluyor. Fakir kendini borçlu ve gümrahı sayıyor. Geliyor buraya Tanrıya yalvarmağa. Zengin, belki su anda serin ve rahat bir yerde, belki de put yastıklar arasında Zahle raksını içmekle mesgul. Tabii, Suriyede

gibi, taşları, harçları pırıl pırıl, Ziyaretgâha bakan genç hristiyan Arap kızının her yanı fıkır fıkır kayıyor; ateşli gözleriyle ziyaretçilere bol bol bakışlar geçiriyor. Galiba mabette eksik kalmış olması muhtemel et ve ruh çatışmasının havasını vermek, mümminlere iğya ve gönüllün ne olduğunu hatırlatmak istiyor. Dışarısı galiba bir Ermeni mahallesi; bir adam karşısını Türkçe azarlıyor. Çarşı etrafındaki kahveler insan dolu. Tavalar şakir şakir, nargileler fokur fokur. Ve sosyalizm.

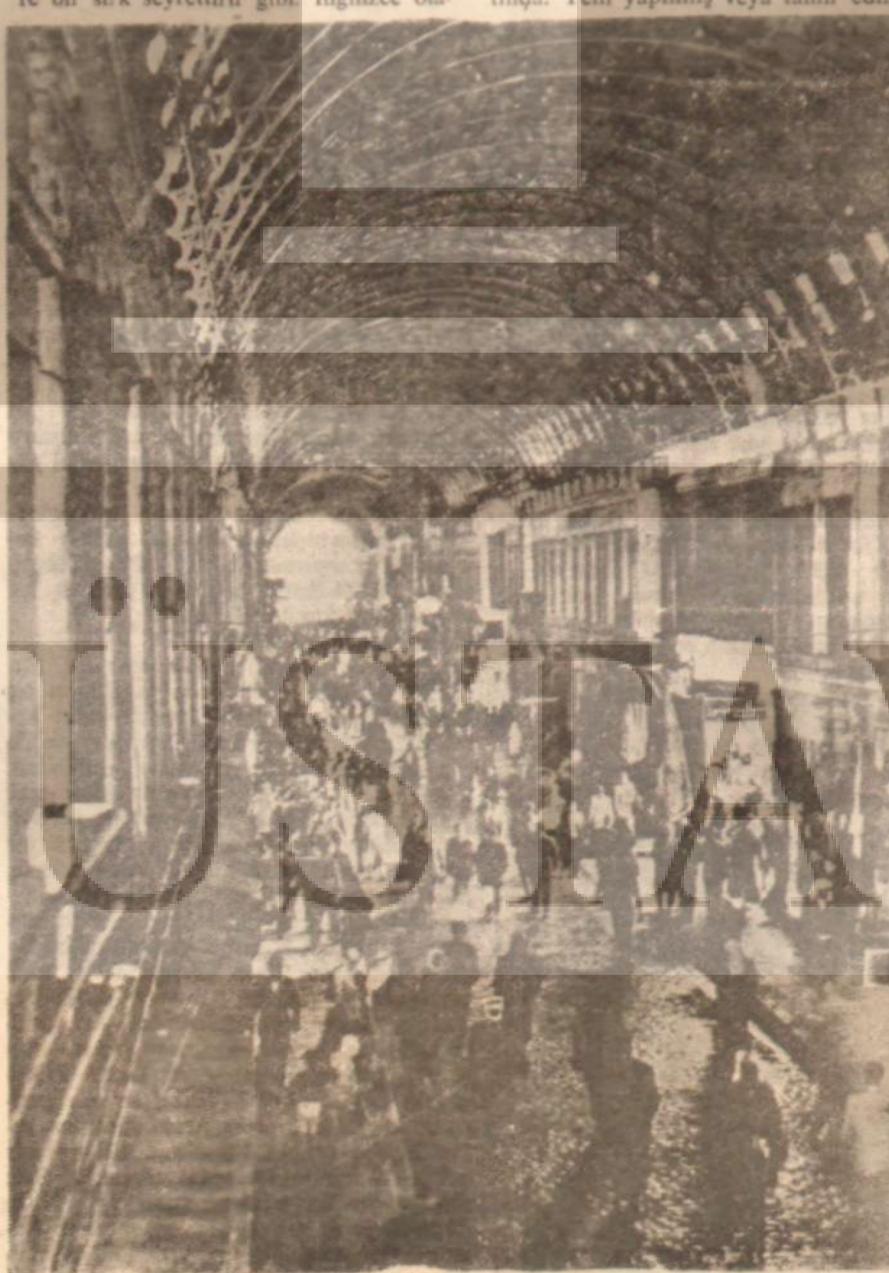
Ben devrim içinde bir memlekete geleceğimi sanmıştım. Sınırda, üzerine devrim sloganları yazılmış birkaç gerilmiş bez görmüştüm. Aklim Suriyenin sosyalizmine takıldı. Arap memleketlerinde, hattâ İslâm ülkelerinde sosyalizme karşılaşışla da milliyetçilik ve din meseleleri ile de karşılaşmamanın imkânı yoktur. Burada da böyle. Ve şimdiden anladığım sudur ki burada üçü de bir çorba halinde. Onun için size turistik yerlerden söz edeceğime Suriyede bu işlerin durumu üzerinde bildiklerimle öğrencilerimi bir araya getirerek kısa bilgi vereyim. Suriye en yakın komşularımızdan; ve bugünkü Ba'ath (Baas) yani Diriliş partisinin sosyalizmi de Türk aydınları ilgilendiriyor.

ARAP MILLİYETÇİLİKİNIN DOĞUŞU

Mesrutiyetten önceki dönemde Osmanlı İmparatorluğuna dahil Araplar arasında Arap milliyetçiliğinin doğusunda Suriye öncü durumunda idi. Lübnan dolayısıyla yazdığım gibi, bu işte önde gelenler hristiyan olan Araplardı. Katolikliğin, Fransız edebiyatının, Amerikan eğitiminin ve zengin ticaret burjuvazisinin gelişmesiyle hristiyanlar arasında Müslümanlardan önce bir uyauş başlamıştı. Daha o dönemde Suriye Arap dilişinde ve edebiyatında bizim Tanzimat akımından ayrı ama ona çok benzer Arapların «Nahda» yani Rönesans dediği bir uyanış başlamıştı. Henüz daha Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmıştı.

Hristiyan Araplarla dahi Osmanlıklı olan bağ kopmuş değildi. Hattâ bazı Hristiyan Araplar bizde Yeni Osmanlıların temsil ettiği liberal skıma katılmışlar, onda önemli rol de oynamışlardır. Meselâ, bunlardan Halil Ganem Efendi Paris'te Namık Kemal ve arkadaşlarına çok yardımlarda bulunmuştur. Paris, Fransızca Fransız kültürünü onlardan önce ve onlardan iyi biliyor. Çalıştığı ve yazdı Jurnal des İdebat's'a Fransızlarla birlikte yeni Osmanlılar yol göstericiliği yapıyordu. Kanun-u Eşasi'nın ilanından sonra da ilk Meclise mebus seçilmiş.

İlk Arap, daha doğrusu Suriye milliyetçiliği fıkır ve planını ortaya atan eser Mesrutiyetten az önce yani 1905 te Pariste Fransızca olarak yazılmış ve yayınlanmıştır. Bunu yazan Necip Azuri adlı Suriyeli Hristiyan Arap genci, denildiğine göre, Fransız Intelligence'nin adamı olmuş. Fransızlar, kendi idareleri altında bulunan Cezayir ve Tunus gençleri arasında milliyetçilik fikirlerinin yayılması öleyecek çeşitli trükler uyguladıkları halde, Osmanlı idaresi altında Suriye ve Lübnan'ın gençleri arasında milliyetçi fikirleri yaymak için bu çeşitli trükler uygulamaktan çekinmezlerdi. Dikkate değer nokta Necip Azuri'nin Misirhâri Arap'tan sayması ve tasarıladığı bağımsız Arap devletinde Misirhâri yer vermemesi. Misir o zaman Ingiliz emperyalizminin çıkar bölgelerine dahildi. Onun için Azuri, fincançı katıllarını ürkütmemek hususunda Fransız Intelligence'inden her halde talimat almıştı. Pariste Suriyeler o zaman orada Türkülü temsil eden ve kendi aralarında çarşan Ahmed Rıza'ci ve Prens Sabahattin'ci hiziplerle temas ve pazarlık halinde idiler. Sabahattinler bunlara otonomi tanımaklı olduğumda olduğu gibi onun fıkır züriyeti olan daha sonraki İtilâfçılar arasında da Arap veya Suriye milliyetçiliğine taraftar olanlar çıktı. Bazi Arap milliyetçileri bu partinin içinde kendilerini saklıyorlardı. Bunlardan «Ademi merkeziyetçiler» denen grup basbahagi Suriye İstiklâlcileri idiler ve aslen Suriyeli olmakla beraber Mısır'a çekilen Şeyh Raşit Rıza kanal ile İngilizlerle Arap işyanını hazırlamakta dolaylı olarak rol oynadılar. İttihatçılar, bu Suriye milliyetçileri ile uzlaşmaya çok çalışılar, uzun pazarlıklara girdiler, fakat bir

Şam'ın meşhur kapalıçarşı.

sonuç alınmadı. İttihatçılara göre Araplar çok şeyle istiyor, Araplara göre İttihatçılar bir şey vermeğe yanaşmıyor.

Bu temas ve pazarlıklar sürüp dururken Osmanlı ordusundaki subaylar ve Arap asılı öğrenciler arasında çoğu gözli cemiyetler kurulmuştu. Türkçülüğe karşı olan Osmanlı aydınlarının bazılarının ya bunlarla teması vardı, ya da varlıklarından haberleri vardı. Bunu tahmin içi büyük bir muhayyele sahibi olmak gerekmek. Bunlar arasında her halde çok bilgiyi olması gereken zat ile ride arayıp kendisini bulacağına tahmin ettiğim Satır Beydir. Beyrutta iken kaidiğım otelin yakınında bir otelde kaldığım Amerikan Üniversitesi profesörlerinden Bay Yusuf Ibis söylemişti. Fakat aradığım zaman birkaç gün önce otelden ayrıldığını, nereye gittiğini bilmeklerini söyledi. Eğer Misra gitmişse orada kendisini muhakkak bulacağım.

MANDA OLMA MAZHARIYETİ

Birinci Cihan Savaşı'nda Osmanlı devletinin göküşü üzerine Suriye bağımsız devletin kurulması kısa süre gerçekteşti gibi oldu. Arap ayaklanması hazırlamakta önemli rolü olan Şerif Hüseyin oğlu Faysal buraya Kral olacak; babasının muhayyelesine göre de belki burası daha sonrakı ikinci Emevi imparatorluğunun temeli olacaktı. Fakat Suriye Avrupalılar tarafından vaktinden önce doğan çocukları gibi, manda denen «incubator» um içine kondu. Yavru kendi halinde yaşayacak döneme gelince bu şeyle içinden çıktı. O zaman yeni çıkan bu «manda» (bu sözcük bize Arap harfleri ile yazılı yazılı bu şekli aldı, kendine özgü şekilde Türk sözlüğe girdi, onun içi ben de buradı onu Frenkçe asıl şekilde yazıyorum; içi anlamı ve tadi kaçı, hem de ukalalık olur), evet bir hayvan samanın bu manda, Avrupalılar arasında Batı uygarlığının özellikle İngiliz ve Fransız İrfanının geri uluslararası koşulundan tutup kaldırma, terbiye etme, yetişirme, kısıtlı medenileştirme amacıyla kısa bir süre Milletler Cemiyeti adına «vekâlet» idare etmesi (kelimenin asıl anlamı bu) demekti. Yâni Fransa Suriye'ye gelecek, onu Avrupa medeniyetine göre yetişirecek, sonra da omuzunu okşyarak «hadi yavrum, bak seni yetişirdim, adam ettim, artık bundan sonra sen kendi başının çaresine bak, kendini idare et» diyecek.

Biz Türkler arasında bu mânâda sözüğünün çok itibarsız bir kelime haline geldiğine bakarak her zaman öyle olduğunu sanmayın. Tersine, bizim Osmanlı aydınları arasında Suriyenin eriştiği bu mazhariyeti kıskananlar oldu, «biz de manda isteriz» diye sizlânmayla başladilar. Aslındaki anlamına göre, Türkiye manda altına alınamazdı. Manda, yıkılan imparatorluklardan seril sefil ortada kalan, şimdîye kadar devleti, hükümdarı, idaresi, tecrübe olmayan yeni doğmuş çocuk - milletler içindî. Ama bizimkiler «biz de manda isteriz» diye tuturdular. «Ne demek, dediler, Suriyeliler geri de biz ileri miyiz? Oyle olsaydık Arapları, Ermenileri keser miyidik?» Bunlar, mandamızı lütfen kabul etmeleri için o zaman dünya siyasetinde pek nazlı olan Amerikalıları yola getirmeye çalışıyorlar; Amerikalılar isterlerse Araplara ve Ermenilere iyi muamele edeceğimize dair yazılı temâmet vereceğimizi söylüyorlardı. Bu manda meraklılarının adlarını burada zikretmek, bugünkü mandalarımızın bolluğu karşılında, büyük bir haksızlık olacak. Zavallıların biricik kusuru, dünyaya 45 yıl erken gelmiş olmaları idi. Zaten daha çok önceden, Meşrûtiyet döneminde bizi idare etmek üzere Cezayirde veya Hindistan'da valilik yapmış bir Fransız veya bir İngiliz getirmeyi ciddî ciddî tavsiye edenler vardı. Batılılaşma etkisi altında birçok Türk ve Arap aydınları çoktan adanı akıllı mandaşmışlardı.

İste bizim nail olmadığımız bu mazhariyeti Suriye nail olduğu ve Fransız «incubator» unun içine kondu. Fakat Suriye milliyetçileri, Fransızların bu «manda» ile başka şeyle anladığını kavramakta gecikmediler. Fransızlar ordu, hükümet, eğitim, ekonomi alanlarında işe girişince ayaklar suya erdi. Bunun dipe düz Suriyeyi işgal altına alıp müstemleştirmek demek olduğunu anlıyorlardı.

Bilindiği gibi bu hal ikinci Cihan Savaşı sonuna kadar sürdü. Bereket bu savaş ve Fransanın göküşü içinde yetiş-

ti, birçok karışıklıklardan sonra Suriye bağımsızlığı kavuştu. Kavuştu ama o gün bugün istikrar bir idareye bir türlü kavuşamadı. Zahir, Fransız ağabey yavrusu iyi yetişirememiş. Gerçekte, o zamandan bugüne kadarki istiksâzlıkların temelinde bu vekil efendilerin ektikleri tohumlar yatkınlardır. Halbuki manda felsefesine göre, Suriye bugün pırıl pırıl, medeni, örnek bir ulus olacaktı.

Gerçekte ise olan şu: Suriyeyi Fransız ekonomisine bağlı bir sömürge yapma yolunda basardıkları işler dışında Fransızlar ne eğitim, ne kültür, ne idare altında manda altına sokulamış Türkmenin seviyesinde bile bir şeyle başaramadılar. Yapmak ta istemediler her halde. Suriyenin ileri bir toplum olması onlara pek mi lazımdı? Milletler Cemiyetinde de onlara «yüzünüzde gözünüzde bulaştırdınız» diyecek, vekâletini tevdi ettikleri vekilden hesap istiyerek biri mi vardı? Fransız uyodusu bir ekonomi içinde yaman bir toprak ağaları sınıfı ile çok becerikli bir kap-kaç burjuvazisi gelişti. Yâni bugün Türkmende olmakta olan şeyle, «Incubator» den kocaman gözlü, iri kulaklı, geri yanları ciliz, siska, kurumuş bir mahlük çıktı. Bu iki güçlü sınıfın karşısında içi hıng dolu bir okumus kütlesini yetiştirdi. Bu kütlenin bağımsızlık savası, bîzde olduğu gibi, güçlü bir toplum sınıfının desteğini bulamadığı için başarı sansinden yoksundu.

SUBAYLAR VE AĞALAR

Bağimsızlık sonraki çalkantılar toprak ve para ağaları ile okumuşlar ve subaylar kütlesi arasındaki çatışmaların zaman zaman kanlı bir hikâyeleridir. Bu arada köylü halka, Yahya Aleyhisselâmin merkadine elleriyle abanıp hükkârın köylüye, çarşı kahvelerinde tavla şaklatarak, nargile fokurdatarak, kendini avutun şehirliye de ezilmek dëstli. Bîzde olduğu gibi orada da bunların siyâh hayatı nasibi tekme yeme, veya seyirci kalma, veya aldatılma olmuştur. Başka şansları yoktur. Suriyenin dramını tanklar tayin edecek.

Suriyenin bağımsızlığı kazanması üzerine tabii toprak ağaları ile para sınıfı memlekette gerçek sahipleri kendileri olduğu için parlamento idarede hemen tepeye çıktılar. Fransızlar zamanının kaldırırmak değil pekinleştirmekte ustalık gösterdiği toplumsal çarpıkhâlik rejiminin üstüne tûy diktiller. Bunun karşısındaki huzursuzluk, Fransızlar zamanındaki kat kat aşan bir seviyeye ulaştı. Bunun etkileri altında Suriyedeki siyasi çatışmalar yalnız toprak ve para zenginleri ile okumuşlar çatışması olarak kalmadı. Hemen her grup, her sınıf, her parti arasında, bunların kendi içinde de çatışma günlük iş haline geldi.

Buna bir de Arap dilinin fesahatının yarattığı Suriye muhayyilesini de katın. Bîzde Osmanlıcanın çokküsünden beri muhayyilelerimiz adam aklı kekemeleşmiştir. Zaman geldi ki ne yazacağımız, ne söyleyeceğimizi şaşırır hale geldik. Sil baştan bir yazı ve dil yaratmağa mecbur olduk. Bunun bir faydası muhayyelerimizin Araplarda olduğu kadar genişliklere uzanamaması oldu. Dikkat ederseniz bîzde palavracı ideolojilere meraklı olanlar ari-dilciliğe karıştırlar; çünkü bu dil fazla ağız kalağına elverişli değil. Araplarda, özellikle Suriyede böyle değil. Suriye politikâsında yalnız altın ve tank çarpışıyor, ceneler de çarpıyor.

1949 da başlayan hükümet darbe-lerinin biri ötekini koğaladıkça değil bir yenilenmeye veya reforma gerçekleştirmeye, felce uğramamış bir idare tutundurmayı imkânsız hale geldi. Bîzden da en çok toprak ve altın ağaları faydalanyordu. Aynı oranda da okumuş ve subaylar arasında radikal fikirler daha derinlere iniyordu. Suriye komünist partisi, bir zaman geldi ki, yalnız Arap memleketterinin değil bütün Yakın Doğanın en kuvvetli partisi haline geldi. Memleketin bugün de gözükme olan altı kavak, üstü kâşane hali bu gelişmelerin bir görsüntüsüdür.

Mantar gibi çoğalan irili ufaklı partiler ve gittikçe kuvvetlenen komünizm karşısında çaresiz bir hale gelen gerici kuvvetler 1940 da Misel Aflak adlı bir öğretmenin kurduğu Ba'ath yâni Diriliş partisini desteklediler. Bu partinin ideolojik niteliğine az sonra geleceğim. Çünkü Suriyeyi tipikleştiren ilginc bir ideolojisi var, bugün de men-

lekte o hâkim. Gerçi kuşvetler Mîsra birleşme davasını da tuttular. Ve bu iki hareketiyle kendi kuyularını bir iyi kazdalar.

1954 te Aflak'ın partisi ile diğer bir Suriyelîn kurduğu Sosyalist parti birleşerek o zamana kadar en kuvvetli parti olan Suriye Nasional Sosyal parti adındaki şiddetçi faşist partinin karşısına çıktılar. Hem gericilerin, hem komünistlerin yardım ile bunları kanlı bir şekilde temizlediler. Fakat bu defa Ba'ath ile komünistler karşılaştılar. Bunların çatışmasının asıl sahnesi de ordudu. Komünist parti orduda Ba'ath'tan daha hızlı geliştiği için Ba'ath 1957 de Misra birleşme siyasetine sarıldı ve bu defa da o, kendi kuyusunu kazmış oldu. Sahnedede tek başına kalan derken Nâsir sosyalizmi ile tosladıktan sonra kapatıldı. Taraftarıları çil yavrusu gibi dağıldı.

Fakat 1961 de Suriye Mîsra'dan ayrılmış bütün diğer partiler gibi Ba'ath da gerçek bir ölümden sonra dirilme sırında erdi. Yeniden başlayan ve ancak kısa bir süre devam eden parlementer rejim ile toprak ve para ağaları tekrar sahneye çıkararak Nâsir rejiminden kalan reform namına ne varsa silip süpürdüler. Eski çatışmalar perdesini yeniden açmışlardır ve ilk hamlede ordudan gelen bir darbe ile yıkıldılar. Fakat ordu içinde de Nâsir taraftarlığı ile Nâsir aleyhârî, bir de sağ ile sol yarıkları var. 1962 de Nâsircuların hazırladığı bir darbe bahanesiyle ordudan Nâsircular temizlendi. Böylece 1963 te Ba'ath kesin olarak Suriye hâkim bir parti haline geldi, fakat asıl kuvvet sivillerin değil, subayların elinde olmak suretiyle.

MÎSEL AFLÂK
Teori arkadan gelsin!...

Ba'ath şimdi (geçen sonbahar) bir yandan kendi teşkilâtını köylere kadar yaymakla, bir yandan kendi anlayışına göre toplumcu reformlar uygulamakla, bir yandan da kendi yapısını şekillendirmekle meşgulmuş. Bundan dolayı ortakta nisbi bir sukun var. Kendi yapısını şekillendirme meselesi partinin ideoloji, kadro ve liderlik meselelerinde bellisizlikler ve kararsızlıklar içinde olusandan ileri geliyor. İşin bu yanını dışardan kısa sürede anlamak zor. Ne olsuyor, ne bitiyor, kimsenin bildiği yok. Bu parti, eski partilerden farklı olarak kolektif liderlik usulüne benimsemis. Bundan maksat güya, şâhîslara bağlı parti geleneğinden kurtulmak. Fakat bu kolektif liderlik meselesi de, benim anladığımı göre, dönlüp dolasın partinin en yüksek kademesi olan millî kumanda heyeti ile hükümete kimin veya hangi grupun veya hangi mesleğin hâkim olacağı meselesine dayanıyor, ister istemez. Aflak'ın geniş muhayyeleli ideализme rağmen.

İSLÂMİK, MILLİYETÇİLİK VE SOSYALİZM

Evet, nedir Ba'ath'ın ideolojisi ve özellikle sosyalizmi? Bu partinin adı gerçekten Suriyenin siyasi ve millî hayatının sembolü olacak nitelikte. Çünkü adı, diri bir insan toplumunun belirlenmiş bir görüşünü veya sistemini ifade etmekten ziyade, dirilme çabalârı içindeki bir toplumun çarpmalarının tutarsızlıklarla dolu halinin bir ifadesi. Bu partinin ideolojisinde İslâmîk, milliyetçilik ve sosyalizmin üçü de gerçekten acaip niteliklerle birbirine bakanmış naide. Her biri hakkında bâzı anıtlarımız beşinci çağlardan bakıldığı zaman Ba'ath ne İslâmî, ne milliyetçi, ne de sosyalist. Belki daha yerinde bir deyîle, Suriye toplumunun kendine yol bulma çabalarındaki çarpmalarının bir kakaonisi.

İlkın İslâmî yanını alalım. Garabet daha buradan başlar. Partinin İslâmî hakkındaki görüşünü ortaya koyan adam Sorbonne'da okumuş bir hristiyan yâdir. Aflak, İslâmî hakkında kitaplardan bir şeyle öğrenmiş, hristiyanlığı ne âlemde, bilmeyorum. Şimdiye kadar, Arap milliyetçiliğinde hristiyan Arap yazarlar dinden ayrı lâyik bir milliyetçilik görüşünü savunurlar, İslâmî Arap milliyetçiliğinin ayrılmaz bir parçası saymazlardı. Aflak bunun tersini yapıyor. Arap olmayan Müslümanların yadrigayacağı, fakat Batı eğitimi almış olan yanı Müslümanlığın ne olduğunu bilmeyen Müslüman Arapların benimsiyebileceğii bir Müslümanlık anlayışı attı ortaya.

Ona göre, İslâmî bir din olmaktan ziyade, Muhammet zamanındaki Arap milliyetçiliğinin bir ifadesi id. Bugünkü Arap milliyetçiliğinin temeli de İslâmîktir. İslâmîyetin anladığı Allah, Arap ulusunun eşitlik (adalet) idealinin kendisidir. Aflak hristiyan olan Arapların Arap milliyetçisi olabilecekleri için onları Müslümanlığa çağırılmak ya da kendisi Arap milliyetçiliğinde işe yaramaz bir din olan kendi dinini bırakıp Müslümanlığa geçmeye değil. Bilyeleri başkaları hesabına oynuyor. İslâmî, tarihin her döneminde tabiatkarı, cemiyete karşı «yabancılaşmış» tehlükelerinden Arap ruhunu kurtaran bir suretir. Kur'anın Arap dilinde gelmesi de bundan. Allah, Kur'anı isteseydi başka bir dilde ve Arap olmayan biri ile göndermez miydi? Göndermedi, çünkü İslâmî bir Arap hareketi, bir Arap aksını, Arap ruhunun kurtuluş ifadesidir. Gerçek anlamıyla, bir Arap diriligidir. Misel, hristiyan Arapları İslâmî kabule çağrımamakla beraber, İslâmî sadece Araplara hasretmiyecek kadar da açıkgöz. İslâmî Araplıkta ama, aynı zamanda başka ulusları yükseltmeleri için Arap'a verilmiş bir idealdır. Bâzı kundi hele. İslâmî Arap nasyonalizminin ve tarihi Arap misyonunun ta kendisidir; bundan gayri olan bir Arap milliyetçiliği olamaz. İslâmîyetin biricik kuryucusu ve savunucusu da Araplar.

Böylece Aflak'ın düşündükde din yanından ontu milliyetçilik yanına gelmiş olyoruz. O da bütün Arapların tek bir ulus olduğuna inanır. Fazla olarak, bu ulusun tarihçe verilmiş büyük ve vazgeçilmez bir misyonu vardır. Bu da sosyalizmi gerçekleştirmek. Yâni, bu lâf kalabalıkları içinde İslâmî, Araplık ve toplumculuk birbirine karışıyor. Başka türlerde de zaten olabilir mi, bir kere böyle bir Müslümanlık anlayışı kabul edilince? Öyle bir anlayış ki içindeki Müslümanlık ta, sosyalistlik te aynı derecede uydurma. Müslüman olmayan, Müslümanlığı bilmiyen, ya da uygulamayan kişiler neden bu din üzerinde spekülatuya, bir çeşit at cambazlığını veya kumara girisiler bilmem. Yahya Aleyhisselâmin merkadine yüz sürüp hükkâr köylü kadın, bu spekülatyonların adına oynamıyor.

İslâmînin, nam-i diğerle Araplığın, veya tâbi-i diğerle sosyalizmin eşitlik ideali devrimlerle gerçekleştirilebilir. Aflak'ın devrimciliği ve toplumculuğu bâzideki CKMP'cileri de hatırlatıyor. Arap olmanın özü, her seyde hâkim olmalıdır. Aile ve devlet her seye hâkim olmalıdır. Fikir, ekonomi, mimari, sanat her sey devlet tarafından ve Araplık iman ve ruhuna göre yapılacak. Çocuk doğurma Araplığın ödevi, en üstün faziletidir. Devrim demek mânâve ruhani değişim demektir. Bunda savaş en başta gelen faktörlü. Gerçek sosyalizm Arap insanların savaş içinde toplayıcının istihalesidir. En büyük yürütücü kuadet, Arapça aykırı her seye karşı kin'dir. Bu silik görüşlü, az kişinin tanıdığı, esrarî orta okul öğretmeni ideolojisini böyle din, kan, kin, savaş, misyon, şan, şeref lâkurdular içine bol bol boğar. Ne bir ekonomik teori var, ne de kalkınma planı. Yânzı arası sıra hristiyanlığı teper, bu defa sevgiden, aksından bahseder; milliyetçi Arap, sapt-

Paşabahçe'de oynanan oyun

Adil Aşçioğlu

Paşabahçe Şişe ve Cam İşçilerinin sürmekte olan grevi, işçi hareketinde ötedenber var olan çatışmaları gün ışığına çıkarmıştır. Bir tek iş yerinde, sayıları işçi sınıfının tümüne oranla çok düşük olan bir grup işçinin yürütüğü grevden çıkışacak sonuçlarını genelleştirilmeli şüphesiz insanı yanıtabilir. Fakat Paşabahçe Şişe ve Cam işçilerinin durumu ile Kula Yün Mensucat Fabrikası işçilerinin durumu arasında benzerlik vardır. Bunun gibi, şimdiden kadar basına aksetmemiş ya da aksetmiş daha birçok işçi hareketi vardır ki, bunlar arasında benzerlikler olduğunu inkâr etmek te mümkün değildir. Yukarıda belirtilen bütün grevlerin benzerlikleri hepsinin de yönetici kadro ile işçi kütlesi arasındaki çatışmayı ortaya çıkarması ekonomik mücadelenin yürütülmesinde işçilerin azim li olmalarıdır.

İşverenler Konfederasyonunu kuvvetli bir işçi konfederasyonu görmek istedikleri hakkındaki demeçlerinden, işçi sendikaları yönetici kadrolarının işçilerin ekonomik mücadeleşini frenlemeye çalışmalara kadar birçok olaylar, işçi sendikaları yönetici kadrolarının işçi sınıfının ekonomik ve sosyal mücadeleşini tam olarak değerlendiremediklerini açık olarak göstermeye ve bu durum işçilerle yönetici kadrolar arasında bir çatışma yaratmaktadır. Gerek İzmir'deki tekstil işçileri grevinde, gerekse Paşabahçedeki cam işçileri grevinde sendika yönetici kadroları işçilerin azimli mücadelelerine rağmen, onların grevlerini durdurmayı ve işverenin şartlarına boyun eğmeyi tercih etmişlerdir.

Her iki halde de işçiler sendika yöneticileri tarafından grevin sona erdirilmesi için varılan

Daha önemlisi Türk - İş içinde en güvenilen ve kuvvetli olduğu kabul edilen bir sendika (Petro - İş), Türk - İş'in tutumuna tamamen zid olarak işçileri greve devama çağrımaktır, onları her bakımından desteklemek ve daha ileri giderek Türk - İş'i suçlamaktadır. Ve böylece örgütlenmiş işçilerin çoğunluğunun meşru temsilcisi olan Türk - İş, işçi hareketinin adeta duştına itilmektedir.

Türk - İş'in şşe ve cam işçileri grevinde desteklemekten vazgeçmesinin başlıca sebebi işverenle daha önce aralarında imzalanmış olan bir protokoldür. İşverenin grev karşısındaki tutumunu asıl dayanak kaynağı da aslında bu protokoldür. Hattırnanacağı üzere şşe ve cam işçileri bundan önce de aynı iş yerinde greve gittikleri zaman iş-

veren, işyerinde yürürlükte olan bir toplu sözleşme varken yeni bir toplu sözleşme yapmayı reddetmiş, ancak yeni toplu sözleşme yapmak isteyen ve greve giden sendika, Türk - İş'in desteklediği bir örgüt olduğundan ve aradaki uyumluşluğun çözülmesine o tarihte de Türk - İş yöneticileri katıldılarından, Türk - İş'ı kırmamak için yeni bir toplu sözleşme yapmadan işçilere bir protokolle bazı haklar tanımı kabul etmiştir.

Sonradan olaylar bu protokolün işçilere sağladığı haklar bakımından yeterli görülmemiş gibi, tanınan hakların uygulanmasında da bütün takdir hakkinda işveren birakıldığından sendika yeni bir toplu sözleşme yapma isteğini yeniden ortaya atmıştır. Aslında bir işyerinde yürürlükte olan bir toplu iş sözleşmesi varken bu sözleşmenin sonuna kadar yeni bir toplu sözleşme yapılamaması hem kanunun, hem de toplu sözleşmenin temelindeki fikrin gereğidir. Ne var ki, Şşe ve Cam Fabrikaları işçilerini kapsayan ve hâlen yürürlükte olan toplu iş sözleşmesi, işkolu esasına göre yapılmış bir toplu iş sözleşmesidir. Kanun toplu iş sözleşmelerinin hem işkolu, hem de işyeri esasına göre yapılması elverişli olduğu gibi, işkolu esasına dayanan bir toplu sözleşmenin varlığı da bu sözleşmenin kapsadığı işverenin işyerinde işe esasına göre bir toplu sözleşme yapılmasına kanunen bir engel yoktur.

275 sayılı kanunun tanıldığı bu imkânlarından faydalananak işçiler 3 yıl gibi uzun bir süre için çok kötü şartlarda çalışmaya zorlayan ilk sözleşmeyi begenemeyen işçiler ve onları bu görüşlerinde destekleyen Türk - İş, işveren işçiler yararına yeni bir toplu sözleşme yapmağa zorlaştırmak için Paşabahçe Şşe ve Cam Fabrikasında işyeri esasına dayanan bir sendikanın kuruşuna önyak olmuşlar ve böylece oylar bugünkü greve kadar gelmiştir.

Türk - İş'in yürürlükte olan grevi desteklemekten vazgeçmesinin sebeplerinin yerinde olup olmadığı ayrıca tartışılabilecek bir konudur. Bununla beraber, şşe ve cam işçilerini grevlerinde yalnız bırakmak ve bu grev hareketini yetkisiz ellere kaptırmakla aslında bir «prensip» meselesinde işverenler konfederasyonun görüşüne boyun eğmiş olmaktadır. Grevin bugünkü durumu itibarile daha uzun süre ayakta durabileceğini ve başarıya ulaşabileceğini ummak fazla iyimserlik olur. Hiçbir yerden esaslı bir yardım görmeyen ve

SENDİKACILARIMIZA SUNULUR...

Sendikalarımız, hâlâ Amerikan Hükümetinden ve sendikal kuruluşlarından para almaktadırlar. Sendika yöneticiliğinin en çekici yönlerinden biri, hâlâ, iş ay süreli Amerika gezileridir. Amerikan Hükümetinin sendikacı ateleri ve sık sık Türkiye'ye gelen sendika tercileri de, işçi liderlerimizle çok yakından ilgilenmektedirler. Bunun içindir ki, hemen bütün sendika yöneticilerimiz, Amerikan işçi teşkilatı A. F. L. - C. I. O.'nın Milletlerarası Münasibetler Bölümü Direktörü Jay Loveston'u tanır. Ama bu kişinin gerçek yüzünü bilmeleri için, bir süre önce, Amerika'nın nüfuzlu ve lînî gazetelerinden Washington Post'ta Dan Kurzman tarafından yazılan bir seri makaleyi bulup dikkate okunmuştur. Kurzman, Amerikan sendikalarının milletlerarası faaliyetlerini yürüten Loveston'un bir CIA ajanı olduğunu ispatlamaktadır. Bu kişi, A. F. L. - C. I. O.'da «Dış İşleri Bakanlığı» görevini yapmaktadır. «Emri altında geniş bir casusluks sistem vardır, gayri resmi olmasına rağmen, bu sistem, CIA faaliyetlerini sıkı sıkıya entegre edilmiştir.» Amerikan Hükümetinin işçi ateleri, genellikle Loveston'un tasvibile atanmaktadır. Yanı Washington'un memur sendikaları da, Loveston'un emrindedir. Böylece, Loveston, dünya çapında bir casusluks faaliyetini yönetmektedir.

Ayrıca «Ozgür Emeği Geliştirmek İçin Amerikan Enstitüsü», Loveston'a adam yetiştirmeye busunda yardımcı olmaktadır. Enstitü, Amerikan Hükümetinin parası ve büyük şirketlerin yardımları ile işlenmektedir. Enstitünün Güney Amerika için sendika lideri yetiştiren bir merkezi vardır. Merkez, çoktan beri CIA'nın ve Loveston'un emrindedir.

Kurzman'ın yazdığını göre Loveston ve yardımcıları, Brezilya'da Goulart gibi istenilen Hükümetlerin devrilmesine, buradaki talebelerin oynadıkları rolle övünmektedir! Gerçekten, Loveston, Washington'un gerici askeri diktatörlükler des teklime politikasının sâdik bir uyguluyucusudur. Nitekim Loveston'un Güney Amerikadaki yakın adam Andrew Mc Clellan, Amerikan usağı fasît Wessin'i Başkan Bosch'un devrimesinde aktif olarak desteklemiştir. YON okuyucularının bir yazısı ile tamamları İngiliz Güyanı siyasi liderlerinden Cheddi Jagan'ın devrilmesinde, Loveston'un adamları, tertipçilerin başında gelmektedir. Kurzman'a göre, Jagan'ı devirmek için A. F. L. - C. I. O., «müsavî ekipler» ve «tonlarca para» göndermiştir.

Johnson tarafından Dışişleri Bakan yardımcısına getirilen faşist askeri rejimler teorisini şampiyonu Tektaş Thomas Mann, Loveston ve Andrew Mc Clellan'ın yakın arkadaşlarıdır. Tektaş Thomas Mann, görevine başlar başlamaz, Bu iki dostunu çağrımış ve onları Dışişleri Bakanlığında yakın arkadaşları önünde konuşmalarını sağlamıştır.

A. F. L. - C. I. O.'nun böyle CIA'nın ve Soğuk Harp'ın ajanı hâline gelmesi, oyun Avrupa ve Uçuncu Dünya sendikalarına arasındaki açılmasına yol açmıştır. Avrupa ve Uçuncu Dünya teşkilatları, fasît bir diplomasının usul araçları olmaya nöteli değildir. Bu anlaşılmazlık, Milletlerarası Ozgür Sendikalar Konfederasyonuna (ICFTU) da yansımıştır. Nitekim A. F. L. - C. I. O. Başkanı Meany, bu teşkilat, bir basın toplantılarında, «korukun derecede beceriksiz, bürokratik bir örgüt» olarak nitelendirilmiştir. Zira ICFTU, Soğuk Harp ajanlığını reddetmektedir. Afrika sendikacılığım, Amerikan subesi hâline getirmekte gerek dava bulunmaktadır. Johnson Doktrininin fasît eğilimleri, bu anlaşmazlığı gittikçe genişletmektedir.

Türk sendikacılığı, Hükümet ve mili emniyet ajansı olarak çalışan işte böyle korkunç bir sendikacılığın dumen suyunda tutulmak istenmektedir. Sendikacılarım, AID Başkanı Grant'ın Washington Post'un bu sayısını istemeli ve Kurzman'ın yazısını tercüme ettirip dikkate okumahadırlar.

sarsılan prestijlerini kurtarmak için grevi kendilerine vasita eden bazı sendikalar tarafından yûlteltilen grevciler, ne kadar bilincî ve azimli olursa olsunlar, kendilerine yeni ve sağlam yardımçı ve destekleyiciler bulamazlarsa, sonunda iş başı yapmak zorunda kalacaklardır.

İşçilerin bu şekilde işe dön-

meleri, şüphesiz, işverenin bir zaferi olacaktır. Bu zafer yûkâda da belirttiğimiz gibi saade desteksiz kalmış grevcilere karşı değil, fakat aynı zamanda Türk - İş'e karşı kazanılmış bir zafer olacaktır.

Gerçekten böyle bir sonuç ortaya çıkarsa, işveren, grevcilere yeni haklar tanıtmakla kalmayacak, fakat bir işverenin işkolu esasına göre yapılmış bir toplu sözleşme varken, işveri esasına göre ikinci bir toplu sözleşme yapılamadığını ve belki de yapılamayacağım ispat ederek, işçilerinin 3 yıl aynı ücret ve çalışma şartları ile işlerine devamlarını sahâlavacaktır.

Toplu iş sözleşmesinin işçiler alehine olsa da sonuna kadar uyuşulmaz zorunlu bir «anlaşma» olup olmadığı ve hele işkolu esasına göre yapılmış bir toplu iş sözleşmesi varken ayrıca bir de işyeri esasına göre yeni bir toplu sözleşme yapılp yapılmayaçağının anda hukuki çözümlü bir mesele deildir. Bu konuda Yargıtav'ın vereceği karar durumu avdünlatacaktır.

Fakat pratikte işverenleri bu yönde greve de olsa zorlamayı güçlüğünde dair en önemli örnek, şşe ve cam işçileri grevinin başarısızlığı ve Türk - İş'in bu yoldaki mücadeleden çekilmiş olması teşkil edecektir.

İLAN

«Sadece YON okuyucularından 28 yaşını aşmamış ideal, ülkücü veya köycü bir kız arkadaş ile İşverenin haberciğini istiyorum. Köy öğretmenleri tercihimdir.

Adres: M. M. Giralden str. 49 (8048 Zürich/SUISSE)

YON - 102

tan Araba karşı aşk ile muamele edeceklerdir ve bundan da, hoppala, söyle bir sonuç çıkarıyor: millîyetçilik her şeyden önce aşktır!

İşte Ba'ath sosyalizminin temel filosu bunlar. Gerisi ayrıntı ve Arap belâğıt. Böyle bir ideolojiye göre memleketin idaresini ele alacak adamların haline acırm. Ne bir ekonomik teorisini, ne bir kalkınma planı, ne bir reform tasarısı. Bu yokluk karşısında bu gibi uydurma sosyalizmelerin başvurduğu bahane burada da imdadı yetişiyor: biz doktrinî değiliz; doktrinimizi deneyle geliştireceğiz. Aslında makul olan bu düşüncenin en büyük mahzuru bu «deney» sözçüliginin «opportünizm» sözçüligi anlamına gelmektedi kolaylıktır. Bu yüzdenni Mîzel Aflak'ın yumurtaladıkları dışındaki işlerde Ba'ath ideolojisini boyuna değiştir. Şimdiki halde yapılmak istenen şeyler zengin ile fakir arasındaki uçurumu toplumsal eşitlik adına devlet eliyle yok etmek için banka ve şir-

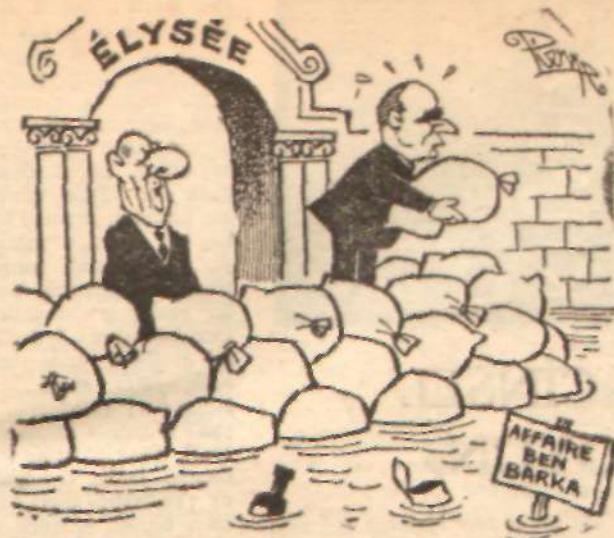
ketlerin, dış ticaret ve ağır endüstrinin (ki Suriye'de böyle bir şey yok) devletleştirilmesi, toprak reformunun uygulanması. Fakat bunları gerçekleştirmek için Mîzel Aflak'ı olmak şart mı?

Belli ki bu reformlar da çok ağır aksak gidiyor. Memlekette bir devrim hayatı olduğunu görmek için insanın çok kuvvetli mercekleri olmalı. Anlaşıldığına göre parti ve hükümet içindeki çatışmaların bir cephesi de ihmali devrimciler serî devrimciler arasında. Denildiğine göre toprak ve para ağaları reformları ağır aksaklığı söyleşinde servetlerini kolay kolay Lübnana aktarmaktır. Bu belirsizlikler, karışıklıklar ve çatışmalar belki de memleketi yakında ciddî bir ekonomik buhranla karşılaşır, hükümet darbeleri yeden birbirini kovalamaya başlayacak, sonunda belki de bu Ba'ath param parça olacaktır. Biricik kuvvet ve teşkilâthâr varlık ordudur. Bu orduyu elinde tutan subaylar da belerine kadar politika ve ideoloji denizi içinde yüzüyor. Gittikçe artan ölçüde siviller bunlara

tâbi durumda. (Not: Bu satırlar son darbeden önce yazılmıştı).

Beni çok hayrete düşüren bir şey de öğrendim: Daha geçen yıl öğrencim olan eski bir ortaokul öğretmeni olan Suriyeli hanımcığın Meclise seçilmiş. Bir yaşına daha girdim. Vaktinde haberim olsaydı, ziyaretlerinde bulunarak bu yüksek başarılarından ötürü tebriklerimi arzedermi. (İnsallah bu yazılarda yazıldığını zaman, son darbeden sağlam çöküp hâl mevkiiyi muhafaza etmektedir). Okuttugum kişiler arasında yalnız kendi meclislerimize değil, komşu ülke meclislerine de girmiş olanları görüp duydum, mensup olduğum öğretmenlik meslegine ne denlû bir numara vermek gerektiğini bazan ciddî düşünürüm. Ama onları biz sevmiyoruz; biz sınıfta döndüriliyoruz; polütiçular da inadına onları seviyor.

Gelecek yazı
MISIR VE
CAMİÜLEZHER

BİN BARKA CİNAYETİ VE C.I.A.

New York'ta yayınlanan Nation dergisinde, Alexander Werth imzalı, Bin Barka meselesinin içini açıklayan bir yazı yayınladı. Son yılların bu en pis ve esrarlı politik cinayetini aydınlatan bu yazıyı aynen yayınıyoruz.

Bin Barka ölümlüdür. Bunu bir yasulma korkusu olmadan söyleyebiliriz. Cesedi, kaçırlımasından birkaç gün sonra Corbeil yakındaki Essone nehrinden çıkarılmıştır. Ceset, cinayetin baş organizatörü ajan Lopez'in villaşının yakınında bulunmuştur. Daha sonra birçok gazete, Fashioneer'ların gangster Bouches-Siehe'in villasında öldürülüğünden ve cesedin Lopez'in villası civarına taşındığını yazmışlardır. Daha ötesini kimse bilmeyordu. Cesedin gizlice yakıldıgı tahmin ediliyordu. Tuhaftan, polisin o konuda bir araştırma yapmayışi idi. Zaman zaman Fransız basında, Bin Barka'nın Fas'ta görüldüğü, düşmanı General Ufkır (Fas İçişleri Bakanı) tarafından Güneyde hapse düşürüldüğü gibi söyleştiler. Çıkmaktaydı. Cinayet hikâyelerinin bir türli sonucunu nedenleri şimdianlaşımaktadır.

Bin Barka'nın cesedi bulunmuş, fakat mesele Fransız makamları tarafından gizlenmiştir. Neden? Zira Fas Hükümeti, daha doğrusu Kral Hasan'ın çok yakın çevresi, cesedi bulunduğu kendilerine billefirilince, Fransız Hükümetinden meseleyi gizli tutmasının rica etmiştir. Kralın yakın çevresi, Fas sol kanadında çok büyük bir taraftarı olan Bin Barka'nın öldürülüğünü açıklaması, ilkede çok şiddetli karışıklıkların çıkabileceğini ilişi sürmektedir. Kuvvetli adam General Ufkır'ın ise olayın açıklamasına bir itiraz yaktı. Hattâ iştittiklerime göre, Bin Barka taraftarlarıyla gerçek bir hırsızlaşmaya fırsat vereceği içia, bundan memnun bile olacaktı. Fakat Kral, Ufkır'den ve böyle bir hırsızlığın sonuçlarından ürkerek, esrarlı durumun sürdürmesini tercih etti. Başarısız bir şekilde Kral General Ufkır aleyhine çevirmeyi deneyen Fransız Hükümeti, Kralın isteğini yerine getirmiştir.

Bu tutum, General de Gaulle'in son basın toplantısında Bin Barka'nın kaderi hakkında herhangi bir şey söylemekten neden kaçındığını da aydınlatmaktadır. Halbuki bir çok gazete, gergi tamamen bilden muhakkak olan Generalin, bunu açıklayacağından emindiler. De Gaulle ise, bütün meseleyi bir Fas tertibi (Ufkır'ı kastederek) biçiminde gösterdi. Bu tertipte bazı Fransız polisi ve gangsterleri, «bayan ve ikinci derecede» bir roi oynamışlardır. Bu dolayla yoldan kendi Bakanlarının ve yüksek memurlarının olaydan sorumlu tutulmayaçıklarını açıklamak demek-

ti. Generalin bu tutumu, basında sert tenkitlere ve hattâ de Gaulle'ciler arasında dahi bir buhrana yol açmıştır. Filozof Maurice Clavel, Le Monde'da bir makalede, de Gaulle'ün bazı Bakanlarına, özellikle İçişleri Bakanı'na şiddetle hücum etmiştir. Hattâ de Gaulle'cilerin dergisi *Notre République* bile, sol kanat de Gaulle'cilerden Jean de Beer'in bir yazısını yayımlamıştır. Jean de Beer, aleyhindeki bir sürü gizleme ve yok etme suçlamalarına karşı bir vatandaş olarak kendini savunmak için istifasını verme yoluna gitmeyen İçişleri Bakanını tenkit etmiştir. Bunun üzerine dergi, çok ciddi baskılarda uğramış olmak ki, acayıp ifadelerle Beer'in makalesini yalanlamıştır. Yazısı yayınılayaçık yayın müdürü de kovulmuştur. (Hiç değilse, derginin son sayısında yayım müdürenin adı yoktur).

Bin Barka meselesinin bir başka yolu daha vardır. Fransız Hükümet çevreleri, General Ufkır'ın Fas'ta CIA'nın adamı olduğunu ve Bin Barka'nın tasfiyesinin CIA'nın çok işine geldiğine kesinlikle inanmaktadır. Buna beraber, resmi çevreler tekrarla girmekten kaçınılmışlardır. Şimdi Marsilyada yayınlanan *L'Humanité Nouvelle* adlı ufak bir gazete, Bin Barka'nın 9 Ağustos Nagasaki'de yaptığı bir konuşmayı yayımlamıştır. Atom bombasının yirminci yıl dolayısıyle düzenlenen bir toplantıda, Bin Barka, zher yerde faali, olduğunu söyleiği Amerikan emperyalizmine şiddetle çatmıştır. Bin Barka, «Halkın politik bağımsızlığını kazandığı Fas'ta, Halk Kuvvetleri Milli Birliği, gerek Fransız, gerek Amerikan askeri üslerinin kaldırılması için mücadele etmektedir. Fakat, yabancı nüfuzun tasfiye etmeniz gereken daha az görünür biçimleri vardır» diyor.

«Bu» az görünür nüfuz etme biçimde açıkça CIA'ya atıldı. Bin Barka, daha sonra Amerika'nın Vietnam harbinde şiddetli suçlularını ve Vietnam halkına getirebilecek en iyi yardımın Amerikan emperyalizmine karşı aralıksız bir savaş açılması olduğunu söyleyip ve bunun özellikle Afrika için doğru olduğunu belirtiyordu.

Fransız Komünist Partisinden bağımsız olan ve Çinç ufkı bir grup tarafından yayımladığı intibahı veren *L'Humanité Nouvelle*, Bin Barka'nın Nagasaki konuşması hakkında su yorumu yapmaktadır: «Bin Barka cinayetinin gerçek suçlarından haftanın dikkatini uzaklaştırmak

icin, Fransız basımda her şey yapılmaktadır. Gazeteler, Figon, Lopez ve Bernier gibi ufaklıklarla ve öteki gangsterler ve poliller üzerinde durmaktadır. Ama Ufkır, Hasan ve Amerikan emperyalizminin öteki yaratıkları hakkında pek az şey söylemektedir. Hele CIA'dan ve onun Fransız polisi ve Fransız Hükümet örgütü içindeki kollarından hemi hiç söz edilmemektedir.

Gazeteye göre, Ben Barka, Amerikan emperyalizminin 1 numaralı düşmanıdır. Hayatının son söylevi olan Nagasaki konuşması, bir cins politik vasiyetti ve hazırlayıcılarından biri olduğu Havana Konferansına doğru antiemperyalist yönü vermektedir. Konuşma, aynı zamanda emperyalistler barış içinde bir arada yaşayabileceğine inananları uyarma niteliği taşımaktadır.

Bin Barka'nın Sovyet değil de Çin taraftarı olduğu iddiası gerçege aykırıdır. Bu iddia ile, aşkarla, de Gaulle'den sonra hükümette yer almayı planlayan ve barış içinde bir arada yaşamayı politikasına adına CIA'ya hizmet etmek istenmektedir. Gerçekte Üçüncü Dünya'nın ileriçi ve tarafsız bir sözçüsü olan ve hattâ Fas söz konusu edildiğinde de Gaulle'ci söylebiliriz. Bin Barka, ne Rus, ne de Çin komünistiydi. Bununla beraber, Nagasaki konuşması, onun Amerikan emperyalizmine ve CIA'ya karşı duyduğu nefreti göstermektedir. L'Humanité Nouvelle, «O, öldürülmesi gereken adam» demektedir.

Gazete, Fransız Hükümetini, «silirden başlayarak, Bin Barka olayını yeniden incelemeye çalışmakta ve Hükümetin ufaklıklarını bırakarak, Bin Barka'nın katlinen en çok yararlanabilecekler üzerinde, yani CIA üzerinde durmasının» istemektedir.

CIA'ya yönelik suçlamaları yeni doğdular. Bu dergide bir süre önce yazdığım üzere, Kuzey Afrika'da ve özellikle Fas'ta (fakat Cezayir ve Tunus'ta da) Birleşik Amerika ve Fransa arasında bir nüfuz mücadele sürüp gitmektedir. Hattâ ünlü yazar François Mauriac da, Ufkır ve CIA'yi açıkça suçlamıştır. Mauriac'a göre, Ufkır ve CIA, Üçüncü Dünya'yı Bin Barka'da yoksun bırakmak ve de Gaulle'yi lekelemek için çifte amaçlı bir darbe tercih etmiştir. Mauriac, resmi bir kişi degildir, fakat İçişleri Bakanı Frey de, resmen deşilde bile, özel bir konuşmadada, Bin Barka'nın kaçırlımasını CIA'ının tertiplendirdiğini söylemiştir.

General de Gaulle'ün bir gün tekrar kazanabileceğini umuduyle Fas Kralını incitme ve Ufkır'ı daha da güçlendirme korkusuya, CIA meselesi bir hesaplaşmadan kaçınılmaz anlaşılmaktadır. Fakat yüzeydeki bu görünüşün altında ve hattâ yüzeye çok yakın olarak, Fransız - Amerikan mücadelesi, Fas, NATO ve Vietnam konularında yürütülmektedir. De Gaulle, Vietnam harbi sürüp gitmekle, bütün Avrupa'dan (belki Almanya hariç, ama o bile kesin değil), resmi Amerikan sandığından çok daha büyük ölçüde, aksa halk destefini kazanacaktır.

İşçi Partisinin Zaferi!

Inançlı değilise de, kurt bir politikacı olan Wilson, seçime git-

Başbakan Wilson, Dümen suyunda.

VICKY'NİN İNTİHARI

Sokcu, sağcı, merkezi bütün İngiliz gazetelerinin, dünyadan en büyük karikatüristi olduğu hususunda birleştiler. Vicki, hayatına son verdi. Vicki, nazi zulmünden kaçarak 1939'da İngiltere'ye yerlesmiş. Bu Orta Avrupa'ya İngilizler «Ah, ne kadar da İngiliz diye hayranlıklarını belirtmektediler.

Vicki, söhretinin zirvesindeydi ve karikatürlerinden büyük bir servet yapmıştı. Fakat buna rağmen intihar etti. Vicki, aşıktan ölen Hintlileri, «napalm'lanan» Vietnam köylülerini kendine dert edinen ve onlara yardım için çırpan büyük bir insanlıklığı idi. 1964'te McMillan'ın ve özellikle Sir Alec Douglas - Home'un öldürülmesi karikatürleriyle Wilson'ın İşçi Partisinin başarısına en fazla hizmet eden insan, herhalde Vicki oldu. Fakat Vietnam sorunu ve Vietnam'da İngiliz İşçi Partisinin Amerikanın dümen suyundan gitmesi, bu ufak yapıp, fakat büyük yürekli karikatüristi fena halde sarsılmıştı. Daha fazla devam etmek istemiyo. Ölümünden hemen önce, gazeteci K.S. Karol'a yazdığı mektupta, «Olanlar bitenler mühîş. Ben haklıyım, sen yanlısyordun. Bu hükümet, muhafazakârlardan daha berbat, daha riyakâr ve bunlarla mücadelede daha güclü diyordu.

Karol, arkadaşı hakkındaki yazısını su sözlerle bitirmektedir: «Vicki'yi öldüren hastığın adı, ümitsizlik! Politik mücadeleye kendini vermiş açık görüşlü bir adamın ümitsizliği. Onuna, Hindistan'ın ve kütüpleri, Vietnam'ın bombardan köylülerini en büyük dostlarını kaybettiler.»

me anımlı bir seçerek, Gallup tahlîmlerine uygun biçimde ezici bir zafer sağladı. Böylece artık, «Marks'ı okumadım diyen Sosyalist Partisi, işte bu ölçüde ters bir tutum içinde bulunmaktadır. Ezici seçim zaferinden sonra, Sterling buhranı da atlattığınına göre, Wilson daha kişilik sahibi bir politika uygulamaya yönelecektir midir? Bu konuda çok fazla hâyle kapılmaya yer yoktur. Amerikan işbirliğine oneself tanımak ve sömürgeci Ingiltere'nin basis çökârlarını sosyalizm ülkelerinin üstünde tutmak, İşçi Partisinin gelecekle politikasıdır. Ama bu çerçeve içinde de, İşçi Partisinde sosyalistliğin kırıntısı kalmışsa, Vietnam harbine ve Üçüncü Dünya'ya zorbalıkla dışarıdan empoze edilen faşizme karşı durması ve Soğuk Harbin sona erdirilmesinde önemli rol oynaması gerekip, İşçi Partisi bunu yapmayı deneyecek midir? Bilemiyoruz. Bilinen, Üçüncü Dünya'nın, sosyalizmi alçakça bir riyakârî hâline getiren bir kışım Avrupa sosyalistlerinden çok, General de Gaulle gibi muhafazakârlara sevgi ve saygı duyduğudur.

NKRUMAH YENİ SÖMÜRGECİLİK

DOST DERGİSİ

İKİ YENİ SAYISINI SUNAR

Sansürü hortlatmak isteyen KÜLTÜR MÜŞTESƏRİ'nm gayretkesliği ve Tiyatromuzu geriye iten hareketlerine dair değerli imzaların yazılıları... Siir, hikâyeler ve KÜRDÜN MEYHANESİ...

• NAZIM HİKMET'in şimdide kadar yayınlanan 2. DÜNYA SAVAŞI DESTANI'ndan 24 sayfa. Hikâyeler, Siirler... Derginin her sayısı 32 sayfa, bir liradar.

MENEKŞE Sok. 16/13,
Yenişehir — ANKARA
(YÖN — 103)

Yeni çıktı

5 LIRA
GERÇEK YAYINEVİ
Çağaloğlu Yokuşu, Saadet İşhanı
İSTANBUL
(YÖN — 104)

Genco Erkal, «Bir Delinin Hâtıra Defteri» nde.

GENCO İLE KONUŞMA

Genco Erkal'ın sahneye koyduğu ve oynadığı «Bir Delinin Hâtıra Defteri» yılın en ilgi çekici oyularından biri oldu. Genco, Gogol'un hikayesinden sahneye aktarılan oyun için söyle diyor:

«Gogol'un bu hikayesini çok sevdim. Duygularını herkese iletmek, paylaşmak istedim. Oyunu tiyatroya uygulayan Jean Villar'ın öğrencisi Roger Coggio, bu iş için iki yıl harcamış. Ben de bir yıl oyun üzerinde düşündüm, iki ayda da hazırladım. Assistanum not alarak yardım etti. Oyunu sahneye koymak ve oynamak, konuk sanatçı olarak AST'te mümkün oğdu. Oteli bildiğiniz gibi, oyun tuttu. Çok severek canlandırdım. Aksentiy Ivanovic Poprişçin'in açılış öyküsünü. Bence Gogol'un eserinin en ilginç yönü, onun kendi yapıştı ile Aksentiy Ivanovic'in öyküsü arasındaki benzerlik. Oyun tiyatroya uygulanırken, hiç bir değişiklik yapmadan, tek satır etkilememiş. Tamamen Gogol'a sadık kalmış. Eserin monolog olarak yazılması ve dramatik çekiciliği de oyun yapılmasında kolaylık sağlamış.

Psikooglari şansıtan, Freud'den önce, böylesine inceliklerine dek psikiatri bilen ve anlatabilen yazarın, bu yeteneği nasıl eide edebildiği... Bir türlü anlayamıyorum. Gogol deliliği nasılsı buda ustaca çizebilmiştir. Buna verilecek cevap, Gogol'un kendi yansısında bulunuyor. O da ruh hastası. Tipki Aksentiy Ivanovic gibi paranoid sizofreniye tutulmuştur.

Aksentiy Ivanovic, ufak çapta bir memurdur. Türlü öziemler, komplekster içinde kıvrıran Yalnızdır, yalnızlığı işler acısıdır. Çevresi ile bağı kuramaz, kendini kabul etiremez ve gerçek duru-

munu da kabul etmek istemez. Var gücü ile hayal dünyasına süzür. Kendi yaratığı bir dunya da mutludur, otayları gönlünde değerlendirir. Cinsel tatminisizlik içindedir. Ne bir tek arkadaşı, ne de sevgiliyi vardır. Patronun kizına tutkundur. Herkesin kendisiyle uğraşlığını takmiştir kafasına. Büroda onu anısanızlar, kütümler. Daha sonra İspanya kralı olduğuna inanarak bureau gittiğinde, «Bilseler kim olduğumu, bana nasıl saygı gösterirler» derken, gevreden görmek istediği saygı ve önem verilme duygularını aşığa vurur.

Aksentiy Ivanovic, Çarlık Rusyasının son günlerinde yaşamış, Ustün sınıf aristokrasisi, Süslü giysilere, sırmajara, kordonlara ve güzel kadınlarla hep onlar sahip. Aksentiy Ivanovic, aristokrasije hayrandır, onlara gipta ile bakmaktadır. Bu bunutular içinde deliğe kayış, sıcak, dokunaklı ve inandırıcıdır.

Gogol'un eserinde en çarpıcı özellik şurcə yolu. Dramatik açıdan da, Gogol'un günümüzün soyut, sırrealist tiyatro öncülerini Ionesco, Beckett v.s.'den çok, çok

YEVGENI YEVTUŞENKO

BABI YAR

Türkçe:

ÜLKÜ TAMER ÇIKTI

2 Lira

ÜGRAK Kitabevi
Beyazsaray — Beyazıt

KİTAPLAR

samih
emre

«CİNSEL OYUN»

Bu hafta hep Mehmet Seyda'yı okudum. Doğrusu böyle kesin bir niyetim yoktu önce. «Cinsel Oyun» n, geçen ay yayımlanan son romanı merak ediyor, söyle gönülince kesintisiz bir okuma fırsatı kolluyordum. Sayı kenarları kıvrıp bırakarak, otobüs, dolmuş yarımziklarından yaranarak, ya da hep masanın üstünde tutup zorlama çagrışmalarla yeniden başlayarak böyük pörçük okumayı istemiyordum. Çünkü «Cinsel Oyun», yazarının önsözünde açıkladığı çok ilginç bir önemle geliyordu: Mehmet Seyda, ona 1938 de başladığını, birçok defa değiştip bitiremediğini, şimdi de bitmiş kabul edemediğini, bu doğrulan «ilk roman» in ise daha önce yayımlanmış öteki eserlerini yaratılan bir doku özelliğinde bulunduğunu... söylüyor. Demek ki «Cinsel Oyun» da, hem Mehmet Seyda'nın yazarlığının büyük emeğini, hem daima ilk kitaplarda cömertçe harcanan otobiyoğrafî malzemelerini, hem romantik anlayışında tedirginileyen tereddüt aşamalarını bulacaktım. Elbette ona en uygun okuyuculuk dikkatimi vermek, bu kitabın sevdigim ve çok değer verdigim bir yazarın gelişime çizgisindeki yerini iyice görmek..., başlıca görevim olmamıştı.

Böylece kısa bir tatil yalmazıyla «Cinsel Oyun» u okumakla başladım. (Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul, Şubat 1966, 366 sayfa, 10 lira). Daha ilk sayfada o eski tanıdıklar çıktı karşımı: Hacı Ömer Sakir Bey torunları Osman'la Fahim, Ben onları hiç umutmadığım bir kitaptan, ta «Yaş Ağa» dan beri tanıyorum. (Var-

Böylece bütün hafta hep Mehmet Seyda'yı okumış oldum. hem de eklemeliyim ki kazançlıym bu işten. Düşündüğüm ilk şey, Seyda'nın bugüne, en zor oylar-

PAY CU Yİ

(772 — 846)

Sensi eyletinde Tay Yuan da doğdu. Dokuz yaşında şiir yazma başladı. Saray'da iklin pek sevilenken, yerlesik ahlâk anlayışına karşı çıktıktan sonra başkentten sürüldü. Uzun zaman yoksul ve dostlarının yanında sığdı; olarağan yaşadıktan sonra bağıslanıldı ve Honan valiliğine atandı. Loyang'da satın aldığı gözle bir evde, çağları, dansözleri ve kitapları arasında mutlu bir hayatı kavustu. Çin sırınlı alım çagının üç büyük ozanından biri olan Pay Cu Yi, halk şiri biçim ve geleneklerini ustalıkla işleyip ihya etmiştir. Konuları alabilidigine çeşitli ve çögünüklük gerçekçi, şiir dili ise özentisiz, basit ve tabidir. Yazdıklarını önce hizmetçisine okuduğu, onun anlamadıklarını da hiç çekinmeden yırtıp yok ettiği söylenir.

KÖYDE ZALİM BİR SOĞUK

Ağrı ağu yağmaka kar.
Serviler bile bürüdüyor soğuktan.
Ya çıplak olanlar!

Köye bakıyorum işte yavaşça,
On ocaktan dokuzu yoksul.
Hanger misin nesin rüzgar!
Parçamparça bir elbise nasıl korur insanı,
Çah çırıcı ateşinde ısınır mı insanlar..
Yemek paraya bâkar, damsa delinmiş akar;
Bu soğukun acısını, bilmek olur muyum bîc,
Herkesten çok köylü çeker.

Onlar orada inleyedursun,
Bugüne bugün zenginim ya ben:
Ustümde yorgan sırtında kürkler,
Defolsun ağılk ve soğuk derim,
Beklesin işlenmek isteyen iariolar...
Bir utanç duyarım soura bîrden,
Bir utanç sebepli durup dururken
Ve sorarım kendi kendime : kimim ben.

Türkçe: Atilla Tokatlı

Komprador basın, Moskova'daki Sovyet Komünist Partisi Kongresinde, kendisine «Türk Komünist Partisi» adını takmış olan bir grubun katıldığı öğrenince, mal bulmuş mağribi gibi haberin üstüne atıldı. Sanki «Türkiye Komünist Partisi» ismini kullanan bu teşekkülü varlığını ilk kez duyuyorlardı. Dışişleri Bakanı Çağlayanlı, gazetecilerin sorusuna üzerine, «bu konuda birhangi bir bilgisi olmadığını, ancak konunun araştırılacağına» bildiriyor. İstanbul Basın Savcılığı «Türkiye'de bir komünist partisi olduğu» yolundaki haberleri bir ihtar telâkki ederek, geniş bir arastırmaya girişiyordu. Aslında kendine «Türkiye Komünist Partisi» adını veren bir grubun varlığı çok uzun yillardır, gerek ilgilerin, gerek komprador basının çok iyi bildiği bir gerçektir. Bu teşekkül, Moskova'nın hâkim bulunduğu komünist partileri toplantılarına devamlı olarak katılmakta ve bir de «Yeniçağ» adlı dergi yayılmaktadır. Dergi, Türkiye'de çeşitli gazetelere gönderilmektedir. Nitekim AP liderlerinin aracılığı ile iş çevrelerinden pek yakınlarda hibe olarak 1 milyon lira alan bir gazete, TKP'nin bu dergiden alınmış incilerinden parçalar yayınlamaya koymuştur. Herkesin bilinen bu konu «ortam» uygun bulunarak şimdi iç politikada sömürme konusu yapılmaktadır.

YÖN, bundan üç ay kadar önce 28 Ocak 1966 tarihli sayısının başsayısında, kişilik sahibi, bağımsız bir dış politikanın temel şartı olarak Sovyetlerle ilişkilerin düzeltilmesi gerektiğini belirttiğinden sonra, bu teşekkülü ele alarak aynen söyle diyor: «Aramızda diplomatik ilişkiler buhunmayan Doğu Almanya'da yerlestiği anlaşılım Moskova'nın emrinde bir Türkiye Komünist partisinin varlığı ve Bizim Radyo'nun münasebetsiz yayınları, (Türk - Sovyet yakınılaşmasında) ölçüyü davranışına lüzumunu hâkî olarak artırmaktadır. Komünist partileri toplantılarında Çin'e karşı bir oy sağlayabilecek için, Moskova böyle kukla teşekküler besleyebilir, fakat bu davranışların şüphe yaratığı bilmediğim.

Bizim komüniste de saygımız vardır, ama Moskova'nın, ya da Pekin'in değil, Türkiye'ni komünist olmak şartıyla. Moskova ve Pekin papagantalarının, Washington uşalarından pek farklı yaradılmıştı olduklarını sanıyoruz.

Türkiye, bugün bir bağımsızlık sahibi içindedir. Bu milliyetçi savaşın önemini yapan Türk Sosyalistleri, bağımsızlığımıza gölge düşürecek davranışlara, nereden gelirse gelin, en ufak müsamaha göstereyeceklerdir....»

Gerçekten TKP'yi adını taşıyan bu teşekkül, Moskova'ya kayıtsız şartsız bağlı, Moskova ağız değiştirirse, eski sözlerini derhal unutarak yeni türküy çağrımıza başvuran dışarıda yerleşmiş sun'î bir kuruluştur. Dışardaki bu grup besbelli ki, Sovyet Komünist partisinin sağlığı paralarla yaşamaktadır. Moskova Kongresinde «Türkiye Komünist Partisi Dış Bürosu Birinci Sekreteri» adıyla anılan, halbuki «Yeniçağ» dergisinde «Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri» sıfatını kullanan Yakup Demir, bu görevi için folgun ücret almaktı ve emrinde burnakam arabası bulunmaktadır. Söyleneğine göre bu Yakup Demir, 1950 komünist tevkifatında 173 sayılı bir ifade ile Menderes'in polis şefi Ahmet Topaloğlu'na hayatı yardımcı olan Zeki Baştımar'dır. Baştımar, yedi yıl hapis yattıktan sonra yurt dışına kaçmış ve o rada TKP'yi birinci sekreterliğine getirilmiştir.

Sovyetler, böyle besleme bir teşekkül özellikle Çin - Sovyet çatışması dolayısıyla ihtiyaç duymaktadırlar. Çin ve Sovyet komünist partileri, mümkün olduğu kadar fazla sayıda komünist partisini kendi saflarına çekme çabası içindedirler. Bu sebeple, kendilerine bağlı olmak şartıyla, kimseyi temsil etmeyen, bir tabeladan ibaret kuruluşları bile, taraftarlarını çok göstermek için beslemektedirler. Nitekim TKP, yayınladığı bildirilerde Çin Komünist Partisine ağız dolusu küfürler ederek bu görevini yerine getirmektedir. Bunun yanısıra, «hariçen gazel okuyar» Türk halkına ve ilerici güçlere aklı hocası yapmaktadır. Bu aklı bocalığının, aslında Moskova papagantalarının, birinci sekreterliğine getirilmesidir.

«KOMÜNİST PARTİSİ» MESELESİNİN İÇYÜZÜ

lığı olduğunu, ibret verici bir örnekle göstereceğiz. Sovyetler Birliği, İnönü, Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'ı Moskova'ya yollayınca kadar Makarios'u desteklemekte ve ona silâh yardımını dahi yapmaktadır. Moskova, Makarios'tan yana olunca TKP de, İnönü hükümetinin Kıbrıs politikasına aynı biçimde karşı çıkmıştır. «Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi», 20 Şubat 1964 tarihli kararında, Makarios'un ve Moskova'nın o tarihteki tezini savunmaktadır: «Uzun ve çetin bir mücadele sonunda elde ettiği bağımsızlığı tamamlamak, kuvvetlendirmek için savaşan Kıbrıs halkı, Kıbrıs adası gibi ayrılmaz bir bütündür (...) Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlığını, hükümetin kırışkanlığı kırışkanlığı ve Garantör devletlere Kıbrıs'ın iç işlerine müdahale hakkı tamyan Zurich ve Londra Anlaşmalarına karşı savaş, Kıbrıs'ın tam kurtuluşunun yoludur». Görülüyorki, TKP, Türk hükümetine müdahale hakkı tahtıda içen, tam Enosis bir dille, Zurich ve Londra anlaşmalarına karşıdır. Moskova sonradan bu anlaşmaları tanıymış, TKP de, «Anlaşmalara karşı savaştan herhalde vazgeçmiştir...

TKP, İnönü hükümetinin 1964 Ağustosundaki Kıbrıs bombardımanı da «emirlik Ankara hükümetinin emperyalistlerin emriyle gurustuları bir hâkî» savmaktadır. Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 22 Ağustos 1964 tarihli Türk halkına çağrıtı söylemektedir: «Yurtaşı Kıbrıs halkın tam bağımsızlığını elde etmek için açtığı savaş, emperyalistleri saldırgan amaçlarında birleşiren NATO'yu harekete getirmiştir. Bu yüzden, emperyalistlerin Kıbrıs planlarını gerçekleştirmekle görevli Ankara Hükümeti, memleketimize ancak felaket getirebilecek tehlikeli bir mactara atılmıştır. Yurdumuzun kaderini ellerinde tutanlar, ateşle oynamaya başlamışlardır (...)

Kıbrıs'taki son olaylar, durumu ösbütün ağırlaştırdı. Hükümete tutulan yoluń memleketimize bir harp ateşine sürüklediği gerçegini bir kere daha ortaya koydu. Türk ordu birliği ve ionanması Iskenderun limanına yığıltı. Büyük Millet Meclisi, özel bir oturumunda, gericilerin baskısı altında al-

diği bir kararla, hâkîmete gerektiği takdirde, Kıbrıs'a asker çıkışma yetkisi verdi. En yetkili resmi ağızlar saldırının zaruri olduğunu, hazırlıkların tamamlandığını, adamın 6 saat içinde işgal edilebileceğini pervasize ilan ettiler. Başbakan İnönü, son Washington ve Londra yolculuğundan, hazırlanan saldırı planını beğendirmiştir ve cesaretlendirmiştir olarak döndü. Çok geçmeden de Ankara'da Kıbrıs'ın (Türkiye'ye saldırma hazırlığı hazırlandığı) yolunda resmi bir uydurma haber yayınlandı. Bu gülünç bahaneyle de havadan ve denizden, Birleşmiş Milletlerin üyesi egeyen Kıbrıs Cumhuriyetine saldırıldı; Rum ve Türk köyleri barbara ateşe verildi; hiç bir şeyden habersiz, silâhsız Rum ve Türk halkı, yüzlerce masum insan, çoluk çocuk napalm bombalarıyla yakıldı.

Bu saldırının hâkîmetin tehditine karşıt, Birlâşmiş Milletler kuvvetlerinin Adada bulunduğu ve durumu düzeltmek için tedbirler aldığı bir strada girişiliyor. Çünkü, adada durumun düzeltmesi NATO'lu emperyalistlerin işine gelmiyor. İki cemaat arasında barışın sağlanmasına engel olmak için, şimdide kadar gerek Ankara Hükümetinin eliyle, gerek başka ellerle girişilen kışkırtmaların bu defa en tehlikelisine basvurulmuştur.

Bu saldırının, Kıbrıs'ı elden bırakmak istemeyen NATO kodamanlarının planlarına uygun olarak hızlandıgı açıkta (...).

Bugünkü hâkîmet reform vaatleri iktidara gelmiş; hattâ kendisine (reform hâkîmeti) diyecek kadar iletir gitmiş. Simdi bu sahte vaatler ortbas etmek için Kıbrıs işine bir cankurtaran gibi sarılmışa benzeyor. Fakat bu cankurtaran yalnız bu hâkîmet değil, bütün memleketi batırabilir. Eğer bugün, her türlü kışkırtmala rağmen, yurdumuz bir harp ateşi içinde değilse, bunu ancak barışsın devletlerin (yani Sovyetler Birliği'nin) azımlı davranışlarına borçluyuz (...)

Ankara idareci çevreleri, gericiler kuvvetler, her vasıtayı kullanarak barışçı halkımızı, yurtsever gençlerimizi çelimeye, memlekette estirdikleri harp havasını akutsuna katmaya çalışıyorlar.

Unlu Johnson mektubundan iki

ay sonra, ihtiyatlı İnönü'yü, «Kıbrıs'ta Johnson'un emriyle müthiş bir hâkî planlamak»la suçlayan bu deli saçmalarının müellifi TKP, İnönü'nün Sovyetlerle yakınlaşması üzerine, ona özgür düzmeke kusur etmeyecektir! 22 Ağustos ise, Kıbrıs içinde Makarios'u destekleyen ve 8 Ağustos bombardimanı tâkiben Türkiye'ye tehditler yağdırılan Kruşçov iktidardaydı. Bu sebeple TKP Merkez Komitesi, Kruşçov'dan fazla Kruşçov'u davranarak, İnönü hâkîmetine, gülünç iftiralara saldırmayı görev bilmisti. «TKP Merkez Komitesi», Kruşçov'ı ise göklere çarmaktadır. TKP'nin 17 Nisan 1964 tarihli bildirisinde söyledir: «Barış ve komünizm dâvalarına hizmetin ideal bir örneği olan hayatınız, büyük Lenin'in yolunda yürüyenler için, tükenmez bir kuvvet ve cesaret kaynağıdır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisinin ve dünya komünist hareketinin Marksizm - Leninizme yâbancı, komünizmin ruhuna aykırı metodların testinden kurtarılması, Leninci parti prensip ve normlarının yeniden getirilmesi işi, sizin yenilmez azminizle başarıldı. Son on yıl içinde sizin inisiyatifinizle ve önderliğiniz altında elde edilen muazzam ekonomik ve teknik başarılar —ki bunların sağlanmasında barış içinde yanyana yaşama prensibine dayanan Leninci dış politikanın büyük payı vardır — Sovyetler Birliği, milletlerarası komünist hareketinin, barışın, millî bağımsızlıkların savasın halkların kudretli bir dayanağı hâline getirdi. Dünya emekçileri, millî bağımsızlık uğrunda savaşan halklar ve bütünleri insanlık bunun için sizze minnettarıdır.

Karagün dostumuz Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında eski dostluk münasebetlerinin yeniden kurulması yolundaki büyük gayretlerinden ötürü, Türkiye emekçileri, yurtsever Türk halkı size minnettarıdır.

Kısa bir süre önce, Stalin'i kötiliyip Kruşçov'u göklere çikaran TKP, son Moskova toplantılarında bu sefer Kruşçov'u suçlayıp yeni Sovyet liderlerini övmekte herbâlde fazla zorluk çekmeyecektir.

İste Amerikalı komprador basın, Türkiye'de güçlü ve tâkili bir komünist hareketinin varlığını ispatlamak için dört elle sarıldığı TKP, ancak yurt dışında tutunabilen, ülkerli ve 6-7 kişilik bir zavallilar topluluğudur.

TKP Birinci Sekreteri bazan Türkiye hakkında sözde bilimsel araştırmalar da yayılmaktadır. Komünist partilerin bilimsel toplantılarında okunan bu araştırmalar, uydurma bilgilerle doludur. Yakup Demir'e göre, 1963 yılının son üç ayında Türkiye'ye sıfırlar yüzde 30 oranında artmıştır. (Gerçek artışı yüzde 3'ten azdır). Adam başına millî gelir yıldan yila azalmaktadır. 1960'dan sonra 200'den fazla yeni sendika kurulması, sendikacılığın gelişme belirtisidir. (Tabi sendikalarının artışı, sendikacılığının zayıflamasıdır). İşçiler, gülenmek için sendika sayısını azaltmaya çalışmaktadır). İnönü, ilerici basını «ekonomik tedbirlerle boğmayı» çalışmış ve bu yüzden bir çok gazete ve dergi kapanmıştır. (Böyle bir şey olmamıştır). 1963 yılında Türk - İş yönetim kurulunun sol kanadı ve diğer bâzı sol sendikalar, Demirsoy'un tutumunu protesto ederek çekilmişler ve Türk - İş tâkiben gericilerin eline düşmüştür. (Sol kanat istifası diye bir olay olmamıştır). Yabancı sermaye kazanç transferleri, 1963 yılında yüz milyonlarca dolar tutarındadır. (O tarihlerde kâr transferi bir iki milyon dolardan ibaretti). V.s. v.s... Yakup Demir'in kısacık araştırmaları, daha bunlar gibi bir sürü yanlış ve uydurma bilgilerle doludur. Ama Moskova papagantı Yakup Demir'in iddiaları büyütür. Birinci Sekreteri göre, «TKP bütün çalışmalarında Marksizm - Leninizm teorisini ve kardeş komünist ve işçi partilerinin Moskova toplantılarında formülé edilen ana prensiplerini klavuz edinmekte, bunları memleketimizin konkre târikî şartlarına yaratıcı bir şekilde uygulamaktadır».

Sovyetler, böylesine ciddiyetten uzak bir kaç kuklayı beslemekle ne umarlar, bileyemiz. Ama bildigimiz, böyle davranışlarının kompradorlara malzeme sağladığı ve Türk kamu oyununda şüpheler yaratıldığıdır.

